

מסכת בבא בתרא פרק 'גט פשוט'

מתוך "גמרא נוקה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

בבא בתרא פרק עשירי 'גט פשוט'

(בבא בתרא קס, א)

משנה :

גט (שטר) פשוט (כעין שלנו, שאינו תפור ומקושר כדלקמן; וכל שטרות קרויין 'גט' כדאמרינן בעלמא (ב"ק דף צה, א; כתובות נא) 'וגט חוב שאין בו אחריות'; ובין בגיטין ובין בשאר שטרות מיירי, כדאמרינן בגמרא, כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות) - עדין מתוכו (בסוף השטר, כמו שאנו נוהגין לחתום בתוכו); מקושר - עדין מאחוריו (כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה, וכופלה על החלק, ותופר, ואח"כ כותב שיטה, ומניח שיטה חלק, וכופלה על החלק, ותופר; וכן הרבה, כדי מקום תורף [הטקסט הכתוב של] השטר, והעדים חתומין מבחוץ, כענין שפירשו אמוראי בגמרא, ובלבד שלא יהיו קשריו מרובין מעדיו, כדתנן במסכת גיטין (דף פא): דהוה ליה 'קרח'; וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט, וזהו הנקרא לפנינו 'הפשוט שבמקושר'; ואלו 'הכפילות': כל כפל וכפל בפני עצמו, ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופר, כזה [עיי' בצירור בגמרא]; וכן מוכח בגמרא שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ);

פשוט שכתבו עדין מאחוריו, מקושר שכתבו עדין מתוכו - שניהם פסולין (שלא נעשו כתיקון חכמים; ואם שטר חוב הוא - אינו גובה בו מן הלקוחות, ואם גט אשה - אינה מתגרשת).

רבי חנינא בן גמליאל אומר: מקושר שכתבו עדין מתוכו - כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט¹ (שיכול לפשוט ולעשותו פשוט: שיקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט).

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הכל כמנהג המדינה (בגמרא מפרש; וטעמא דמקושר מפרש בגמרא).

גט פשוט - עדין בשנים (מי שרוצה לעשות שטר פשוט - אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים), ומקושר - בשלשה (והרוצה לעשות מקושר - צריך להחתים בו שלשה, שכך תקנו חכמים); פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתב בו שני עדים - שניהם פסולין. (בגמרא פריך: פשיטא!?)

גמרא :

מנהגי מילי (שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקישור)? אמר רבי חנינא: דאמר קרא (ירמיהו לב, מד) 'שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים' [בארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם ה']'; 'שדות בכסף יקנו וכתוב בספר' -

(בבא בתרא קס, ב)

זה 'פשוט' (כעין ספר), 'וחתום' - זה מקושר ('וחתום' משמע: צרור וחתום ומקושר), 'והעד' - שנים (כדאמר בעלמא (סוטה דף ב): 'כל מקום שנאמר 'עד' - הרי כאן שנים עד שיפוט לך הכתוב אחד', כמו שפרט לך 'לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו'; מכלל ד'עד' סתם - הרי כאן שנים), 'עדים' - שלשה; הא כיצד? שנים לפשוט, שלשה למקושר. ואיפוך אנא?

מתוך שנתרבה בקשריו (שהחמיר בו הכתוב והטריח לעשות קישוריו) - נתרבה בעדיו (החמיר נמי בריבוי עדים).

רפרם אמר: מהכא: (ירמיהו לב, יא) 'ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי'; 'ואקח את ספר המקנה' - זה פשוט; 'את החתום' - זה מקושר; 'ואת הגלוי' זה פשוט שבמקושר (התופס שכתוב כעין שלנו); 'המצוה והחקים' ('מצוה' ו'חקים' משמע שיש מיני חלוקי דינין ביניהם) - אלו דברים שבין פשוט למקושר; הא כיצד? זה - עדין שנים, וזה - עדין שלשה; זה - עדין מתוכו, וזה - עדין מאחוריו. ואיפוך אנא?

¹ לפיכך נראה שעל פניו אין הבדל בין גט מקושר לגט פשוט, ואפשר להפוך זה לזה. לפי זה קשים חלק מההסברים וחלק מהדינים הקשורים לגט מקושר. והנה בראשונים יש תיאורים שונים של גט מקושר; ולפי זה נראה שהיו יותר מסוג אחד, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, וחלק מההלכות שייכות לחלק מהגיטים הקשורים, וחלק - לסוג אחר.

מתוך שנתרבה בקשריו - נתרבה בעדיו.
רמי בר יחזקאל אמר: מהכא (דברים יט, טו) [לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא: על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר; אם תהקיים עדותן בשנים - למה פרט לך בשלשה? לומר לך: שנים לפשוט שלשה למקושר].

ואיפוך אנא?

מתוך שנתרבה בקשריו - נתרבה בעדיו.
והני - להכי הוא דאתו? כל חד וחד למילתיה הוא דאתא, לכדתניא: (ירמיהו לב, מד) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום [והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם ה'] - עצה טובה קא משמע לן (כדמפרש בריש 'חזקת הבתים' (לעיל דף כט.), כדכתיב 'ונתתם בכלי חרש למען יעמדו וגו'); 'ואקח את ספר המקנה' - הכי הוה מעשה; 'על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים' להקיש שלשה לשנים בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (במסכת מכות: להקיש שלשה לשנים כו')! אלא מקושר - מדרבנן (כדמפרש טעמא לקמן), וקראי אסמכתא בעלמא.

וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר?

אתרא דכהני הוו, והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו (מתוך כעס שהגט פשוט נכתב מהרה, וכשנחמים מרגזם אינם יכולים להחזיר גרושותיהן, כדכתיב 'ואשה גרושה מאישה לא יקחו' (ויקרא כא)); ועבדי רבנן תקנתא אדהכי והכי מיתבא דעתייהו.

התינח גיטין - שטרות מאי איכא למימר?

כדי שלא תחלק בין גיטין לשטרות.

[## ומדוע לא לחלק? ועוד: כאן הגמרא מבדילה בין 'גיטין' ל'שטרות', אך במשנה - לא! אם אין להבדיל - מדוע מבדילים? עיין תוספות]

היכן עדים (דמקושר) חותמין?

רב הונא אמר: בין קשר לקשר (וקא סלקא דעתך השתא מבפנים); ורב ירמיה בר אבא אמר: אחורי הכתב וכנגד (כל) הכתב מבחוץ (הכי סבירא ליה לרבי ירמיה בר אבא, כדמוכח לקמן: דלדידיה מחזיקין חתימת עדים כנגד כל סוף הכתב; ולדידיה אינו צריך לכתוב 'שריר וקיים', שמקום חתימת העדים מקיים כל הכתב כנגדו מבפנים).

אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא: לרב הונא, דאמר 'בין קשר לקשר' קא סלקא דעתין בין קשר לקשר מגואי? והא - 'ההוא מקושר דקאתא לקמיה דרבי, ואמר רבי: "אין זמן בזה (בתמיה)"'; אמר ליה רבי שמעון ברבי לרבי: שמא בין קשריו מובלע? פליה וחזייה; ואם איתא (דבין קשר חתמי עדים מגואי, והרי הן מובלעין בין קשריו כמו הזמן) - (אמאי לא קפיד אלא אזמן?) "אין זמן בזה ואין עדים בזה" מיבעי ליה (אעדים נמי הוה ליה למיבעי 'אמאי אין עדים')?

אמר ליה: מי סברת בין קשר לקשר מגואי? לא! בין קשר לקשר

מאבראי (ונראין העדים בין חריצי הקשרין, כדפרישית במתניתין).

וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי (בסוף השטר שבמקושר), וחתימי סהדי (שהרי חתימי סהדי בראש השטר בין הקשרים הואיל ואין העדים חתומים בסוף השטר?) (ומשני: דכתיב ביה (בסוף השטר): 'שריר וקיים' (דהיינו הוכחה של סוף השטר, ואין יכול עוד להוסיף אחריו).

וניחוש דלמא (זייף ו)כתב (אחר ההוא 'שריר וקיים') מאי דבעי, והדר כתב

'שריר וקיים' אחרינא (בסוף מה שהוסיף)?

חד 'שריר וקיים' כתבינן, תרי 'שריר וקיים' לא כתבינן (והרואה יודע שהוא זיוף).

וליחוש דלמא מחיק ליה 'לשריר וקיים' וכתב מאי דבעי, והדר

כתב 'שריר וקיים'?

(ומשני: הא אמר רבי יוחנן: (טעה הסופר והגיה) תלויה (ותלה תיבה או שתיים בין שיטה לשיטה) מקוימת (ואחר כן קיימה בסוף השטר כמו שאנו כותבין תיבה פלונית דביני חטי) כשרה (שריר וקיים);

(בבא בתרא קסא, א)

מחק - פסול (אף מה שהגיה עליו), ואע"פ שמקוים (וכדמפרש ואזיל); ולא אמרו מחק פסול אלא במקום 'שריר וקיים' (שאותו המחק בסוף השטר במקום שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו 'שריר וקיים', כגון בתר 'במנא דכשר למיקניא ביה', ומחקו והגיה מה שרצה, ואחר כך כתב 'שריר וקיים'; אבל באמצע הכתב אין לחוש, שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב 'שריר וקיים' בזה השטר נמחק ונתקיים) וכשיעור 'שריר וקיים' (וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה)?

ולרבי ירמיה בר אבא, דאמר 'אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ (חותמין העדים וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר, ולא צריך 'שריר וקיים') - ליחוש דלמא (זייף ו)כתיב מגואי מאי דבעי (בסוף השטר, ואף על פי שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ), ומחתים סהדי יתירי מאבראי, ואמר "אנא לרבות בעדים הוא דעבדי" (ויאמר "לא הנחתי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא נדמן לי" - כן פירש רבינו חננאל; ובספרים שלנו כתוב: 'ומפיש בעדים מאבראי', כלומר: נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים - יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ, כדי למלאות כל השטר עדים, לקיים כל הכתוב בתוכו מצד שני כנגדו, ויאמר "כדי לרבות עדים הוא דעבדי: אע"פ שמקושר דיו בשלשה עדים, אני נתכוונתי לפרסם הדבר והרביתי עדים הרבה" וכהא דתנן (גיטין דף פא:): 'גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי?)

אמר ליה (רב חסדא לרמי בר חמא): מי סברת (אליבא דרבי ירמיה בר אבא) עדים כסדרן חתימי (מאחורי הכתב, שאם השטר כתוב שתי - שגם העדים חתומין שתי, ואם הכתב כתוב עקב שגם העדים חתומין עקב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו כו' וכולן זה תחת זה - אם כן ודאי יכול להוסיף ולזייף ולהחתים כדקאמרת?) [לא, אלא] עדים ממטה למעלה חתימי (מתחילין לחתום מאחוריו כנגד שיטה אחרונה, זה תחת זה, והולכין וחותמין לארכו של שטר; ואם השטר כתוב עקב הן חותמין שתי; וכן מפורש בגמרת ארץ ישראל: 'גט פשוט - עדיו לרחבו, ומקושר - עדיו לארכו'; וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה - אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מצד אחר, שאין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה).

וליחוש דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה אחרונה (שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר) וגייז ליה לשיטה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה ומתכשר ב'בן יעקב עד' (וגייז לה לההיא שיטה אחרונה ואף על גב דגייז ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך), דתנן [גיטין פ"ט מ"ז] 'בן איש פלוני עד - כשר' (מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני?) (ומשני): דכתיב (ביה): 'ראובן בן' בחד דרא (בשורה אחת) ו'יעקב עד' (עליוה) (ואי גייז ליה לראובן - גייז ליה נמי ל'בן' בהדיה, ולא נשאר בלתי 'יעקב' לבדו) [עיי' תוספות בדברי ריב"ם].

וליחוש דלמא גייז ליה לראובן בן' ומתכשר ב'יעקב עד' (דאמרינן יעקב עצמו חתם את שמו), דתנן [שם] 'איש פלוני עד - כשר'?

[עיי' תוספות ד"ה ומתכשר, בענין חתימה יוונית: שחותמין אביהן תחילה]

דלא כתיב 'עד'; ואיבעית אימא: לעולם דכתב 'עד' דידעינן בה דהא חתימות ידא

(בבא בתרא קסא, ב)

לאו דיעקב הוא (אין בזה המלכות שום אדם ששמו יעקב שיכתוב כך).
ודלמא בשמיה דאבוה (יעקב) חתם (ראובן, וכן מנהגו לחתום לכבוד אביו)?
לא שביק איניש שמיה דידיה וחתים בשמיה דאבוה.
ודלמא סימנא בעלמא הוא דשוויה (לא בשביל שיהא שם החותם כך, אלא נהוג היה זה האיש לכתוב אותיות הללו לשם סימן, כמו צורת חותם שבטבעתו, שממנה מכירים שזה שלח חותם זה),
דהא רב צייר כוורא (צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו, וכבר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו, ומועיל כחתימת שמו), רבי חנינא צייר חרותא (חריות של דקל וענפים היה צר במקום חתימת שמו) (והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא - אינו אלא טועה; ושמא על שם מעשיהם: זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים? וסימנא בעלמא היו עושים), רב חסדא - סמ"ך (משמו), רב הושעיא - עי"ן (משמו), רבא בר רב הונא - מכותא (תורן של ספינה משט"א בלע"ז)?
לא חציף אינש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא.

מר זוטרא אמר: למה לך כולי האי (כל הני שינויי דחיקי לרבי ירמיה בר אבא)? (הכי סבירא ליה): כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת - פסול (שכל שטר מקושר ועדים חתומים מבחוץ אחורי הכתב לארכו מראשו לסופו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה ואין עדיו כלין בשיטה אחת - פסול: שצריך שיתחילו לחתום בשוה זה תחת זה ולסיים בשוה; הלכך: בין שמתחילין לחתום שלשתן כנגד שיטה אחרונה, דהיינו מלמטה למעלה, בין שמתחילין לחתום כנגד שיטה ראשונה ומסיימין בשיטה אחרונה - אינו יכול לא להוסיף בסוף השטר, שהרי אין חתימתם כנגד ההוא תוספת, ולא למיגז ולקצר ריעותא דבסוף השטר, דאי גייז חד מן העדים - גייז כולהו כתב - בפירוש רבינו חננאל; ואע"ג דפריק רבי ירמיה כל מה דאקשו עליה - מתניתין כרב הונא דייקא, דקתני 'רבי חנינא בן גמליאל אומר: מקושר שכתבו עדיו מתוכו - כשר, שיכול לעשותו פשוט' ואליבא דרב ירמיה דאמר 'מקושר - עדיו מלמטה למעלה חותמין' לא יתכן להעשות המקושר פשוט. ואי קשיא לך: אי הכי, אפילו לרב הונא אפילו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו יהא כשר, שיכול לעשותו מקושר? הא לא קשיא: דהא תנן 'פשוט - עדיו שנים' ואם תעשהו מקושר - המקושר בשני עדים פסול הוא; אבל המקושר שעדיו שלשה - אם יש עדים בתוכו אפילו אלף - כשר הוא; ועוד: המקושר - אם תעשהו פשוט - נמצא מאוחר, כדלקמן, וכשר, ואם תעשהו הפשוט מקושר - יהיה מוקדם, והמוקדם פוסל). [עיי' תוספות ד"ה כל מקושר]

אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: כל המחקין כולן צריך שיכתוב 'ודין קיומיהון' (הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל: כל המחקין כולן צריך שיכתוב קיומיהון, ולא גרס 'ודין'; ופירוש: כל המחקין שאינם במקום 'שריר וקיים', דאמרינן לעיל דכשרים - צריך לקיימן בסוף השטר לפני 'שריר וקיים', שאם אינן מקויימין - איכא למימר שמחק וזייף והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים), וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה (זהו שאנו כותבין בסוף השטר 'וקנינא מן פלוני בר פלוני כלל מה דכתב ומפרש לעיל כו', דהיינו שמפרש וכופל הענין הכתוב למעלה; והאי וצריך שיחזור - הכי מפרשינן לה: וצריך שלא יהא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה, לפי שלא נלמד משיטה אחרונה, כדמפרש לקמן, ונמצא שיתקיים השטר העליון בלא התנאי, ויגבה בו שלא כדין אף על פי שלא נתקיים התנאי; אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו יסיים שטרו, כגון מענינו של שטר; ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה אחרונה, שהרי כבר מפורש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה).

מאי טעמא?

(בבא בתרא קסב, א)

אמר רב עמרם: לפי שאין למדין משיטה אחרונה (מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר, ומניחין ריוח בין השטר לחתימתו, ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתים שיטה אחת; והלכך תקון רבנן לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתב בה דבר הצריך, שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן - אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה, שהרי כבר כתוב כל זה למעלה, וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת החלק שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים - לא מעלה ולא מוריד, שהרי אין למדין משיטה אחרונה; ובשאינן כתוב בשטר 'שריר וקיים' מיירי; כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו ועיקרו).

[עיי' תוספות קסא, ב ד"ה וצריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה; וד"ה לפי שאין למדין, ובתוך התוספות 'ויש לתמוה'.]

אמר ליה רב נחמן לרב עמרם: מנא לך הא?

אמר ליה: דתניא: הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב - פסול (אם אין כתוב בו 'שריר וקיים' - אפילו יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף - מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא הוא, שלא נעשה כתקון חכמים, וכמלוה על פה דמיא); שיטה אחת - כשר; מאי שנא שני שיטין - דלמא מזייף וכתב? שיטה אחת נמי מזייף וכתב? אלא לאו שמע מינה 'אין למדין משיטה אחרונה' (הלכך: הרחיק שני שיטין - פסול, שיכול לזייף שני שיטין ונלמוד מן הראשונה)?

שמע מינה.

[עיי' חו"מ מאן דאמר ובש"ד]

(בבא בתרא קסב, ב)

איבעיא להו: שיטה ומחצה מאי?

תא שמע: 'הרחיק את העדים שני שיטין' [מן הכתב] - פסול, הא שיטה ומחצה כשר! אימא סיפא: 'שיטה אחת - כשר' שיטה אחת הו' דכשר, הא שיטה ומחצה פסול!! אלא מהא ליכא למשמע מינה (חדא דוקא או סיפא או רישא, ותנא הא אטו הא).

מאי הוי עלה?

תא שמע דתניא [דומה לתוספתא גיטין פ"ז מ"ט-י]: 'הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב - פסול; פחות מכאן (דהיינו שיטה ומחצה) - כשר; היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול - תתקיים עדות בשאר' מסייע ליה לחזקיה, דאמר

חזקיה: 'מלאהו בקרובים כשר' (הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל: 'היו ארבעה או חמשה עדים חתומים על השטר ונמצא שנים הראשונים קרובים או פסולים - תתקיים עדות בשאר; מסייע ליה לחזקיה דאמר מלאהו בקרובים כשר. פירוש: אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שיטין, ומילא מקום החלק בקרובים - השטר ההוא כשר, ומקיימין אותו משאר העדים שבו; ולא נמצאו דברי חזקיה בפירוש בגמרא. ויש לומר בגט קרח מדבר חזקיה, ונראין דברי חזקיה כדברי רבי עקיבא, דתנן במסכת גיטין (דף פא): 'גט קרח - הכל משלימין עליו כדברי בן ננס; רבי עקיבא אומר: אין משלימין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר'; כך פירש רבינו חננאל; ולי נראה לשון הראשון: שסוף הבריייתא דקתני 'היו עליו ארבעה או חמשה כו' - ודאי מעין תחלתה מיירי: במילוי שני שיטין הפוסלים את השטר, כדקתני רישא, ובא לומר שמילוי קרובים מכשיר, והיינו דקאמר 'מסייע ליה לחזקיה' - דאיירי נמי במילוי שני שיטין של חלק; דאי ברייתא בעלמא מיירי בלא מילוי שני שיטין ולאוריין דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר - ליתנייה במסכת מכות (דף ו. גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו; וחזקיה נמי: אם בגט קרח מיירי - מה צריך סיוע מן הבריייתא? ממתניתין דגיטין דבן ננס ור"ע יכול לסייעו; ותו: חזקיה - מתניתין דגיטין אתא לאשמועינן - בתמיה); ואל תתמה (מזה החלוקה: כי בהיותו חלק - השטר פסול, ואם מילאו בפסולין לעדות - כשר), שהרי אוריו סוכה פוסל בשלשה, סכך פסול פוסל בארבעה (שהרי סוכה בהיות בה אויר שלשה טפחים - פסולה, ואם מילאו בסכך פסול, כגון בדבר המקבל טומאה - הוכשרה הסוכה, שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים).

(ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו: כגון דהוה קרוב חתים ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן, דאמר במסכת מכות 'אפילו בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותו בטילה', דהיכא דחתים קרוב ברישא - מוכחא מילתא דלכבוד עבד ולא לעדות חתמיה; ובהא כולי עלמא מודו; והכי

תניא בתוספתא (פ"ז דגיטין, מ"י) 'שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים - תתקיים העדות בשאר'.

[עיי' תוספות ד"ה דאמר חזקיה, וד"ה ואל תתמה, וד"ה שהרי אויר פוסל בשלשה]

איבעיא להו: שני שיטין שאמרו -

(בבא בתרא קסג, א)

הן ואוירן (שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתים נפסל, אבל פחות מיכן אינו נפסל) או דלמא הן ולא אוירן?

אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא דהן ואוירן, דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן - שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא (והלא ניכר הזיוף: לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה, ואם יכתוב כתיבה גסה גם עתה - ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כשאר שיטות שבשטר)? אלא שמע מינה הן ואוירן!

רבי שבתי אמר משמיה דחזקיה: שני שיטין שאמרו - בכתב ידי עדים ולא כתב ידי סופר (בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר); מאי טעמא? דכל המזייף - לאו לגבי ספרא אזיל [ומזייף] (אולי לא יאבה לו [הסופר] ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה; אלא עושה [המזייף] בצניעא בתוך ביתו, ואינו יודע לכונן ידו בכתובה דקה כמו הסופר).

וכמה?

אמר רב יצחק בן אלעזר: כגון 'לך' 'לך', זה על גבי זה (לא אתא לאיפולוגי אדחזקיה אלא דאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק, ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עובי הכתיבה כדי שאם יהיו שני 'לך' בשני השיטין - זה בעליונה וזה בתחתונה - צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של 'לך' התחתון להגיע בך' של 'לך' העליון, דהא זימנין דמינהדזין בהדי הדדי כ' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה תחתונה); אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין (שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה, ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של 'לך' העליון, ואויר למטה מן השניה בשביל 'לך' התחתון; ו'לך' 'לך' זה על גב זה - לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וך' כנגד וך', אלא כדפרישית: שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה);

רב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר: כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה; אלמא קסבר שני שיטין ושלושה אוירין (דבין שני השיטין די לנו באויר אחד: שיכול לאמן את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ' העליונה); רבי אבהו אמר: כגון 'ברוך בן לוי' בשיטה אחת (שני אוירין איכא הכא: אחד למעלה בשביל למ"ד ד'לוי' וחד למטה בשביל וך' דברוך); קא סבר שיטה אחת ושני אוירין;

אמר רב: לא שנו אלא בין עדים לכתב (שני שיטין דפסול אלא אם כן הרחיק בין העדים לשטר), אבל (אם הוא) בין עדים לאשרתא (בין העדים לקיום הנקרא 'אשרתא' - על שם 'אשרתא' וקיימנוהו' הכתוב בו - כגון שטר שכתב בו הנפק, דהיינו אשרתא) - אפילו טובא נמי (אפילו הרחיק יותר משני שיטין) כשר (כדמטיק ואזיל: במשטששו בדיו; וסתם בית דין אטייטא לא חתימי, אלא אעיקרו של שטר).

מאי שנא בין עדים לכתב דלמא מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי - בין עדים לאשרתא נמי מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי?!

(ומשני:) דמטייט ליה (כלומר: מלכלכו בדיו ואין יכול לכתוב בו שום זיוף, אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיאוט - פסול הוא, שלא נעשה כתיקון חכמים).

אי הכי בין עדים לשטר נמי מטייט ליה?!

אמרי: סהדי - אטייטא הוא דחתימי.

בין 'עדים' לאשרתא נמי (ולא אעיקר של שטר, כדאמרין בגיטין (דף פז): חיישינן שמא אשאילת שלום שכתב בשטר חתמו, ולא אעיקרו של שטר - הכא נמי כך מעידין בפנינו: אטייט בדיו ונמחק כדי שלא יחשדו בבעל השטר), אמרי 'בי דינא אטייטא הוא דחתימי'!

(ומשני:) בי דינא אטייטא לא חתימי (אין דרכן לחתום; אבל עדים - הכל מצויין לחתום ואפילו עמי הארץ, ואתי למיחתם אטייטא).

וליתחוש דלמא גייז ליה לעילא (לשטר העליון לגמרי), ומחיק ליה לטיוטא, וכתב מאי דבעי ומחתים סהדי (וכתב הוא והלואתו ועדיו מזוייפין על המחק), ואמר רב 'שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר' (דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שחור? הואיל ואנו מכירין חתימת ידיהן, וגם העליון לא נמחק אלא פעם אחת, כמו מקום שהעדים חותמין בו, וגבי אשרתא - אף על פי שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחק - נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותו, והלכך יכול למחוק הטיוטא ולזייף עדים)! ?

(בבא בתרא קסג, ב)

הניחא לרב כהנא דמתני לה (להא ד'הוא ועדיו על המחק') משמיה דשמואל - שפיר (איכא למימר דלרב הוי פסול, ולא תקשה לרב), אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב - מאי איכא למימר (והך קשיא - בכל השטרות שיש בהו הנפק יכול להקשות, ואפילו היכא דליכא שני שיטין תלך בין עדים לשטר אשרתא, שהרי יכול לזייף כל שטר העליון עם העדים ולכתוב ולחתום על המחק מה שירצה)?

(ומשנינן): קסבר (רב): כל כי האי גוונא - אין מקיימין אותו מן האשרתא שבו אלא מן העדים שבו (כלומר: כל שטר שיש בו הנפק, והוא ועדיו על המחק - לא סמכינן אאשרתא, ולא תתקיים אלא בהכרת ידי עדים הכתובים על המחק; והלכך: הרחיק שני שיטין את האשרתא מן העדים מלמעלה וטיטו - כשר, וסמכינן אאשרתא, דהא לא כתיבי הוא ועדיו על המחק דנימא כי האי גוונא 'אין מקיימין', ובית דין אטיוטא לא חתימי אלא אעיקר השטר, הלכך כשר השטר והאשרתא); ורבי יוחנן אמר: לא שנו (הרחיק את העדים כשיעור שני שיטין פסול) אלא בין העדים לכתב (אלא בין העדים לשטר), אבל בין עדים לאשרתא - אפילו שיטה אחת פסול (ואף על גב דמטייט! ומפרש טעמא דרבי יוחנן: דקסבר שטר שכתוב כולו בשיטה אחת וגם העדים חתומין באותה שיטה - כשר, ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ועדים פסולים באותה שיטה, ואנו נסמוך אאשרתא לקיימן; ואם השטר כולו בשיטה אחת והעדים בשיטה אחרת - פסול; ונראה בעיני טעמו של דבר 'הוא ועדיו בשיטה אחת כשר' - דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן: שיהא קטן פסול יותר מן הגדול, אבל אם כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת - פסול, והיינו טעמא: דאמרין לעיל 'הרחיק שיטה אחת חלק בין שטר לעדים - כשר' וטעמא כדמסקינן: אין למדין משיטה אחרונה, ואם אתה אומר 'כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת' - איכא למיחש דגייז ליה לעילאי וכתב בההיא שיטה תלך מאי דבעי וחתמי סהדי).

מאי שנא בין עדים לאשרתא - דלמא גייז לעילאי וכתב הוא ועדיו (השטר והעדים) בשיטה אחת, וקסבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר - אי הכי בין עדים לכתב נמי: דלמא גייז ליה לעילאי, וכתב מאי דבעי וחתמי סהדי (היינו הך פירכא דגייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתמי סהדי, והכי פריך: וניחוש ודלמא הך תלך שהיתה בין שטר לעדים - זייף בה וחתך את השטר מלמעלה, ודלמא כתיב בההיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי, וחתים נמי סהדי בההיא שיטה, ונמצא שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר, והעדים שלמטה של שיטה ההיא אומר "הוספתים על הראשונים לפרסם את הדבר יותר"!) ?

(ומשני): קא סבר (רבי יוחנן): שטר הבא (לפנינו) הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת (תחתיה) - פסול (כדפרישית טעמא: משום דאין למדין משיטה אחרונה, כדאמרין לעיל). וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי?

(ומשני): קסבר כל כי האי גוונא (כלומר: כשיוציא לפנינו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש בה עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים) - אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה (אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת).

גופא אמר רב: שטר הבא הוא ועדיו על המחק - כשר;

(בבא בתרא קסד, א)

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק (והלא חוזר הוא ומוחק את השטר וזייף וחתמי סהדי) - (ומשני): אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים (אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים, ויהא ניכר הזיוף). וליחוש דלמא שדי (בעל השטר) דיותא (בקלף) אמקום עדים מעיקרא (במקום חתימת העדים קודם שחתמו), ומחיק ליה (ומחקו), דכי הדר מחיק ליה להאי (וחזר וכתב על כל הקלף, ומחקו כולו, וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת, וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף) - הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים (הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים [ואי אפשר יהיה להבחין]?)

אמר אביי: קסבר רב: אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם (ואם יראו מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון - לא יחתמו).

מיתיבי: 'הוא על הנייר ועדיו על המחק' - כשר (אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם במקום אחר) - וניחוש דלמא מחיק ליה וכתב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק?

דכתבי הכי: "אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על ניירא". דכתבי היכא? אי מלתחת - גייז ליה! אי עילאי - מחיק ליה! דכתבי בין סהדא לסהדא.

אי הכי - אימא סיפא: 'הוא על המחק ועדיו על הנייר' - פסול (שמא מחק את השטר וזייפו) אמאי פסול? הכא נמי נכתבו הכי "אנחנא סהדי חתמנא על ניירא ושטרא על מחקא"? [השתא נמי] מאי אמרת 'מוחק

חוזר ומוחק' ? - הא אמרת 'אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים' ?

(ומשני:) הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא (כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אצל זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו), היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא - לא ידיע.

וליתי מגילתא אחרייתי, ולמחוק (ואחר כך נמחק ונכתב בהיא מגילתא גופא) ולידמי ?

לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא (זה עב זה דק, ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך).

ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בכי דינא (ונקבל חתימת ידיהו בבי דינא שלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו) ולמחוק ולידמי ?

אמר רב הושעיא: אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים. ולישהייה ?

אמר רבי ירמיה: חיישינן לבית דין טועין.

(אית ספרים דגרסינן בהו' ונישהייה; אמר רבי ירמיה: חוששין לב"ד טועין ולא ידעו לדקדק כל כך, או להשהותו להכשיר שטר פסול, הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר; ואית דלא גרסי 'ונישהייה' וגרסי 'רבי ירמיה אומר חיישינן לבית דין טועין' ואין נותנין לב לדמות ולמחוק; ובמקום תירוק רב הושעיא - תירוק רב ירמיה כך.)

רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו' :

השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל (שאמר 'מקושר יכול לעשותו פשוט') :

(בבא בתרא קסד, ב)

והלא אינו דומה זמנו של זה (פשוט) לזמנו של זה (מקושר) : פשוט :

מלך שנה מונין לו שנה, שתיים - מונין לו שתיים ; מקושר : מלך

שנה מונין לו שתיים, שתיים - מונין לו שלש (דאילו זמנו של פשוט אם נכתב בשנה ראשונה שעמד המלך - אין מונין לו אלא שנה, שתיים - מונין לו שתיים; אבל מקושר, אם מלך שנה - כותבין בשטר 'שתיים', שתיים - מונין לו שלש, כלומר : מקדימין לו שנה, שהרי מנהג האומה כדלקמן : להקדים למלך שנה; ושמא לכבוד המלך היו עושין, כלומר : כבר החזיק במלכותו שתי שנים; וחכמים תקנו לכתוב במקושר כמנהג האומה כדי לתת חילוקים הרבה וחומרות במקושר משום תקנת הכהנים הקפדנים, כדאמרין לעיל: כדי

שלא יהא נוח לגרש נשותיהן), וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ([גירסת

הרשב"ם] [והרשב"ם מפרש:] ומקשינן [משום שגירסתו] דלמא יזיף ליה במקושר [אך לגירסתנו

גם ההמשך הם דברי רבי:] דמוסיף ליה שתא) ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני

ופרע ליה (ופרעיה בתוך שנתו), ואמר ליה : "הב לי שטראי", ואמר ליה

"אירכס לי" וכתב ליה תברא (שובר) וכי מטי זמניה (ובתר הכי) - משוי

ליה פשוט ואמר ליה : הני השתא דיזפת מינאי (ואמר ליה "בתר דכתבית לך האי

שובר - הדרת ויזפת מינאי, ושטר שלי מוכיח דזמנו בתר זמן השובר") ! ?

(ופרקין:) קא סבר אין כותבין שובר (ולעולם לא פרע ליה עד דקרע (ליה) לשטרא;

ופלוגתא היא לקמן בפירקין בכתיבת השובר).

ומי בקי רבי במקושר (דאמר 'זמנו של זה לא כזמנו של זה') ? והא ההוא מקושר

דאתא לקמיה דרבי (בשנה ראשונה של מלך, וכתוב בו 'שתיים'), ואמר רבי 'שטר

מאוחר זה', ואמר ליה זונין (שם חכם) לרבי : 'כך מנהגה של אומה

זו (דרבנן תקון במקושר, כי ההוא מנהג להפריד מצות וחוקים בין פשוט למקושר, כדאמרן בריש פירקין) :

מלך שנה - מונין לו שתיים ; שתיים - מונין לו שלש' ! ?

(ומשני:) בתר דשמעה מזונין - סברה (בתר דשמעה מזונין אותיב לרבי חנינא).

ההוא שטרא (פשוט) דהוה כתב ביה "בשנת פלוני ארכן (לוה פלוני מפלוני)"

(ולא הוה כתב ביה כמה שנים למלכותו של אותו מלך; או ראשונה או שניה או שלישית; 'ארכן' זה מלך,

ובשנה ראשונה קורין לו 'ארכן', כדלקמן, לפי שעתה מתוקן הוא כמו 'אריך או לא אריך' (סוכה דף מד:), וכמו

'וערות מלכא לא אריך לנא למחזא' (עמרא ד:); לא נאה ויפה לנו לראות ערותו של מלך וחרפתו); אמר

רבי חנינא : יברק אימתי עמד ארכן בארכנותיה (כי בשנה ראשונה של מלכותו

נכתב שטר זה, ומההיא שתא טרפי בעלי חובות ללקוחות).

ודלמא דאריך מלכותיה (כלומר : לאחר שהאריך ומלך כמה שנים לוה פלוני זה מפלוני, ולא

יטרפו לקוחות אלא מיכן ולהבא) ?

אמר רב הושעיא : כך מנהגה של אומה זו : שנה ראשונה קורין לו

'ארכן' (מתוקן למלכות מחדש), שניה קורין לו 'דיגון' (לשון שנים וקרוב ללשון לענ

שלנו) ;

ודלמא עבורי עבורי (ממלכותו) והדר אוקמוהו (והדר אמלכוהו לסוף שנתיים ושלש,

ומיקרי נמי 'ארכן', ושמא השטר נכתב כשמלך בשניה, ואמאי יגבה מזמן ראשון) ?

אמר רבי ירמיה: ההוא – 'ארכן דיגון' קראו ליה (לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו).

תנו רבנן: "הריני נזיר" (כלומר: אם לא פירש כמה נזירות נזר ואמר "הריני נזיר"); סומכוס אמר: "הינא" – אחת (היינו נזירות אחת לשלשים יום); "– דיגון" – שתיים (ויהיה נזיר ששים יום); "– טריגון" – שלש, "– טטריגון" – ארבע; "– פנטיגון" – חמש (וכולם: הינא, דיגון, טריגון – כולן לשון לעז שלנו הם).

תנו רבנן: בית עגול (העשוי ככבשן: שאין לו שום פינת קרן זווית), דיגון (פינות שתיים: מצד אחת עגול, וצדו אחת יש לו שתי פינות), טריגון (דעביד כחוצבא ויש בה שלש פינות), פנטיגון (יש לו חמש פינות [כזה]) – אינו מטמא בנגעים; טטריגון (מרובע) מטמא בנגעים.

מנא הני מילי (דאין מטמא בנגעים אלא מרובע)?
דתנו רבנן: למעלה אומר (ויקרא יד, לז) קיר [וראה את הנגע והנה הנגע בקיר הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראהו שפל מן הקיר] קירות – שתיים (הוא יכול לומר 'והנה הנגע בקיר הבית' וכתב 'קירות'), למטה אומר קיר קירות [ויקרא יד, לט] ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע בקיר הבית] – שתיים, הרי כאן ארבע (והיינו מרובע; אבל בית עגול – כולו קיר אחת, 'ומראהו שפל מן הקיר' – לגופיה אתא; ובפירוש רבינו חננאל: כיוצא בו אמור אין לו להקב"ה בעולמו אלא ידאת השם, שנאמר (איוב כח) 'הן ידאת ה' שכן בלשון יוני קורין לאחת 'הינא'; ושמא בספריהם כתובה).

ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי, ואמר רבי: אין זמן כזה; אמר ליה רבי שמעון בר רבי לרבי: שמא בין קשריו מובלע?
פלייה וחזייה; הדר חזא ביה רבי בכישות (כסבור שהוא כתבו; וברצונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט, לפי שטועים בו; אי נמי לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי, שרבי עצמו טעה בו). אמר ליה [רבי שמעון לרבי]: לאו אנא כתבתי, רבי יהודה חייטא (כן שמו) כתביה.

אמר ליה: כלך מלשון הרע הזה (כלומר: לא היה לך להטיל אשמה עליו; היה לך לומר 'איני כתבתי').

זימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים; אמר רבי: כמה מיושר כתב זה?

אמר ליה: לאו אנא כתבתי, יהודה חייטא כתביה.

אמר ליה: כלך מלשון הרע הזה.

בשלמא התם – איכא לשון הרע, אלא הכא – מאי לשון הרע איכא

(והלא בשבחו של רבי יהודה חייטא דיבר כשאמר "יהודה חייטא כתביה")?

משום דרב דימי, דתני רב דימי אחוה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו (לידי גנותו: מתוך שמרבין בשבחו – מזכירין שם גנות שבו).

אמר רב עמרם אמר רב: שלש עבירות – אין אדם ניצול מהן בכל

יום: הרהור עבירה, ועיון תפלה (יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו

הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה צרכיו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה), ולשון הרע.

לשון הרע סלקא דעתך?

(בבא בתרא קסה, א)

אלא אבק לשון הרע (כגון דאמרי "נורא בי פלינא" בערכין (דף טו:)).

אמר רב יהודה אמר רב: רוב בגזל (רוב בני אדם חשודין על הגזל: כעין גזל, שמורין להתירא במשא ובמתן לעכב איש מריוח הראוי לו לחבירו), ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע.

בלשון הרע סלקא דעתך? אלא אבק לשון הרע.

רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה:

ותנא קמא לית ליה מנהג מדינה (בתמיה: אם רבן שמעון בן גמליאל בא לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין, לתנא קמא אם יש מדינה שנהגו לשנות דינם בענין אחר, הכל כמנהג המדינה – והלא תנא קמא נמי מודה בהא)?

אמר רב אשי (גירסת רשב"ס: אמר אביי באתרא דנהיגי כו'; אתא לפרש אביי באיזה מנהג המדינה מצו

לפלוגי תנא קמא ורבן שמעון: באתרא דנהיגי פשוט, ואמר ליה: "עביד לי

פשוט", ואזל עבד ליה מקושר – קפידא (ואם גט אשה פסול לגרש בו); נהיגי

מקושר ואמר ליה: "עביד לי מקושר", ואזל עבד ליה פשוט –

קפידא; כי פליגי באתרא דנהיגי בפשוט ומקושר, ואמר ליה: "עבד לי פשוט", ואזל עבד ליה מקושר: מר סבר קפידא (ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר, כיון דאמר ליה "בפשוט" - קפידא הוא, ויפסל המקושר), ומר (ורבן שמעון) סבר מראה מקום הוא לו (הכל כמנהג המדינה, כלומר: מראה מקום הוא לו: שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט; ומיהו אם יכתוב מקושר - טפי ניחא ליה, שהרי מנהג המדינה בשניהם). אמר אביי: רבן שמעון בן גמליאל, ורבי שמעון, ורבי אלעזר - כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו. רבן שמעון בן גמליאל - הא דאמרן; רבי שמעון - דתנן (בקדושין פ"ב מ"ב): רבי שמעון אומר: אם הטעה לשבח (האומר "התקדשי לי בדינך של כסף" ונמצא של זהב) - הרי זו מקודשת (אבל בשבח יוחסין: על מנת שאני לוי והוא כהן - לא אמר רבי שמעון 'מקודשת', דהא מציא היא למימד 'מסאנא דרב מכרעי לא בעינא'; 'הטעה לשבח' היינו מראה מקום; מתקדצה בשל כסף וכל שכן בשל זהב; ובמתקדשת על ידי שלוחה מוקמינן לה התם). רבי אלעזר - דתנן: האשה שאמרה "התקבל לי גיטי ממקום פלוני" וקיבלו לה ממקום אחר - פסול (שהיא אינה רוצה להתבטל במקום אחר); ורבי אלעזר מכשיר: מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו (דסבר: מראה מקום הוא לו לטרוח וללכת בשבילה עד אותו מקום ואם יחפוץ ללכת יתור תבוא עליו ברכה).

[פשוט שכתוב בו עד אחד כו']ומקושר שכתב בו שני עדים - שניהם פסולין]]:

בשלמא 'מקושר שכתוב בו שני עדים פסול' - איצטריך: סלקא דעתך אמינא: הואיל ובעלמא כשר - הכא נמי כשר, קא משמע לן דפסול; אלא 'פשוט שכתוב בו עד אחד' פשיטא?!

אמר אביי: לא, נצרכא דאפילו עד אחד בכתב ועד אחד בפה (לא נצרכא למיתני 'עד אחד בפשוט פסול' אלא היכא דקמטייע ליה עד אחד בעל פה, ואתא מתניתין לאשמועינן דלא סמכינא אשטרא לטרוף מלקוחות: דשני עדים הכתובים בשטר - הוא דמפקי ליה לקלא, ואינו אלא כמלוה על פה וטרפה מבני חרי, כדון המלוה את חבירו בעדים בלא שטר; וגם הלזה יכול לומר "פרעתי" ולא יכול המלוה לטעון ללוה "היה לך לקרוע שטר שבידי" מכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא תִּשְׁבּוּ הלוה, ולא נזכר לשואלו למלוה).

אמימר אכשר בעד אחד בכתב (וכתב ידו מקויים ממקום אחד בעדים) ועד אחד על פה (מסהיד על אותה מלוה); ונראה בעיני דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מלקוחות כאילו נחתמו שני עדים: דעד אחד בשטר ועד אחד בעל פה מפקי ליה לקלא, ונראים הדברים כן: דסתם 'מכשיר' - לגמרי משמע [הרמב"ן חולק על הרשב"ם, ולדעתו אינו טורף מלקוחות] [ועיי' רא"ש סימן ז', וקצות החושן סימן כח כיצד מכשירים שטר, והרי למדנו 'מפיהם ולא מפיו כתב' ?]; אמר ליה רב אשי לאמימר: והא דאביי - מאי? אמר ליה: "לא שמיע לי", כלומר לא סבירא לי; אלא קשיא

(בבא בתרא קסה, ב)

מתניתין (דפרכינן 'פשיטא')?

(ומשני): הא קא משמע לן (מתניתין, דקתני 'פשוט שכתוב בו עד אחד פסול'): (שילמד מקושר ממנו, ולהכי תנייה לעד אחד: למימרא: דשנים במקושר כעד אחד בפשוט: מה התם (עד אחד) פסולא דאורייתא (כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש כו') - אף הכא (שנים שבמקושר) נמי פסולא דאורייתא (הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא; ואם גט - אינה מגורשת, ואם שטר מלוה - הוא אינו טורף ממשעבדי; אבל אם יש שם עד אחד בעל פה עם עד אחד החתום בשטר - אזי יהיה השטר כשר לגמרי, דמצטרפי); תדע: דשלחו מתם חברי יא לרבי ירמיה: עד אחד בכתב ועד אחד על פה - מהו שיצטרפו (דנימא כמאן דחתימי תרוייהו בשטרא דמי)? אליבא דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה (פלוגתיהו בסנהדרין בפרק 'זה בורר' (דף ל.), דתניא: אין עדותן מצטרפת בבית דין עד שיראו שניהם כאחד; רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה; אין עדותן מתקיימת עד שיעידו שניהם כאחד; רבי נתן אומר: שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו; והני שני מחלוקות של ר"י בן קרחה ורבנן ודבריו נתן ורבנן; התם מפרש טעמא: איבעית אימא קרא ואיבעית אימא: סברא) לא תיבעי לך: דאפילו שנים בכתב (השתא השנים החתומים בשטר ורוצין אנו לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו) ושנים על פה (א) שנים בעל פה לענין לגבות ממון בעדותן בלא שטר) לא מצטרפי (אין מצטרפין אם לא שראו שניהם כאחד את עדותן, ואף על גב דממה נפשך תרוייהו אחד מנה קא מסהדי); אלא כי תיבעי לך - אליבא דרבי יהושע בן קרחה: שנים בכתב ושנים על פה - הוא דמצטרפי (שנים בכתב ושנים בעל פה מצטרפין אפילו אם בזה אחר זה ראו עדותן), אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינן? או דלמא לא שנא?

שלח להו: אני איני כדיי ששלחתם לי, אלא כך דעת תלמידכם נוטה: שיצטרפו.

אמר ליה (רב אשי לאמימר): אנן - הכי מתנינן לה (ולא תקשי מיניה לאביי דאמר אין מצטרפין): דשלחו ליה חבריך לרבי ירמיה: שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה - מהו שיבואו בית דין (זה) אצל בית דין (אחר) ויצטרפו (לצדף עדותן ששמעו, וישפטו לפי העדות)? אליבא דתנא קמא דרבי נתן לא תיבעי לך, דאפילו בחד בית דינא נמי לא מצטרפי (למעלה פירשתי, ובשרא שניהם כאחד אפס לא העידו בבית דין כאחד - בהכי פליגי רבי נתן ורבנן), אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי נתן: בחד בי דינא הוא דמצטרפי אבל בתרי בי דינא לא מצטרפי? או דלמא לא שנא? ושלח להו: אני איני כדיי שאתם שלחתם לי, אלא כך דעת תלמידכם נוטה: שיצטרפו.

מר בר חייא אמר: הכי שלחו ליה: שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד זה - מהו שיבוא אחד מכל ב"ד ויצטרפו? אליבא דרבי נתן לא תיבעי לך: השתא עדים מצרפינן, דייני מיבעיא? אלא כי תיבעי לך - אליבא דתנא קמא דרבי נתן: עדים הוא דלא מצרפינן, אבל דייני מצרפינן? או דלמא לא שנא? שלח להו: אני איני כדיי שאתם שלחתם לי, אלא כך דעת תלמידכם נוטה: שיצטרפו.

רבינא אמר: הכי שלחו ליה: שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן (לאחר שהעידו העדים על חתימת ידם בפני שלשה, ואין קיום השטר אלא בשלשה, דבעינן ב"ד לקבל העדות) - צריכי למכתב "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי" (דלא מתחזי כשיקרא מאי דכתיב ברישא "במותב תלתא הוינא" ובסופו לא נחתמו אלא שנים) או לא? שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי, אלא כך דעת תלמידכם נוטה: שצריכין למכתב "במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי"; ועל דא עיילוהו לרבי ירמיה בבי מדרשא (דשלחו ליה חכמים לרבי ירמיה לבתר דאפקוהו מבי מדרשא, כדאמר בפרק 'לא יחפור' (לעיל דף כג): אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא; ועל דא עיילוהו, כדאמרינן במסקנא: שהשיב להם כהוגן: דהא דאפקוהו ששאל שלא כהוגן: רגלו אחת חוץ לתחום ורגלו אחת בתוך התחום, ועל דא אפקוהו מבי מדרשא בפרק 'לא יחפור', והשתא הוא דעיילוהו). [עיי' חתם סופר בחידושו ל"ב"ב כג, ב המסביר ענין רבי ירמיה]

משנה:

כתוב בו (בשטר מלוה): "זוזין מאה דאינון סלעין עשרין (לוה פלוני מפלוני)" (ואף על פי שמאה זוזי הן כ"ה סלעים) - אין לו (למלוה) אלא עשרין (זוזים, זיד בעל השטר על התחתונה, והמוציא מחברו עליו הראיה, ושמא כך פירושו: מאה זוזים גרועים וחסירים שאינן שוין אלא עשרים סלעים); "זוזין מאה דאינון תלתין סלעין" - אין לו אלא מנה (מאה זוזים, שיש לפרש כך 'זוזים מאה דאינון תלתין סלעים קלים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים', דיד בעל השטר על התחתונה. הסלע = ארבעה דינרי; המנה = כ"ה סלעים). "כסף זוזין דאינון" ונמחק (המנין שכתוב בו אחר 'דאינון') - אין פחות משתים; "כסף סלעין דאינון" ונמחק - אין פחות משתים; "דרכונות (בלע"ז קינוני"ש והם דרכמונות שבספר עזרא) דאינון" ונמחק - אין פחות משתים.

כתוב בו מלמעלה 'מנה' ומלמטה 'מאתים' (כשכפל דבריו בשטר), מלמעלה 'מאתים' ומלמטה 'מנה' - הכל הולך אחר התחתון (אלא שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה). אם כן למה כותבין את העליון (הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל את דבריו: שכותבין ושונין 'אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל ירתיי כו')? שאם תמחק אות אחת מן התחתון - ילמד מן העליון.

[## יד בעל השטר על התחתונה - האם אין זה אחד הדוגצאות של המוציא מחברו עליו הראיה?

האם 'הכל הולך אחר התחתון' איננו דוגמא של 'תפוס לשון אחרון' - ואם כן - מדוע לא אומרת הגמרא: מתניתין מני? - ועונה: מתניתין לפי האומרים תפוס לשון אחרון!?! - על שאלה זו עונה הרשב"א כאן.]

גמרא:

תנו רבנן: אמר "כסף (לוה פלוני מפלוני)" - אין פחות מדינר כסף; "כסף דינרין" ו"דינרין כסף" - אין פחות משני דינרין כסף (לוה דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני);

"כסף דינרין" - אין פחות מבשני דינרין דהב כסף (ד"כסף דינרין" משמע: כסף לזה פלוני מפלוני שזה שני דינרין של זהב, וכדמפרש לקמן: שכתוב "כסף דינרין" משמע דינרין זהב; אבל "בדינרין" היינו שני דינרין של כסף).

אמר מר: "כסף" אין פחות מדינר כסף' - ואימא נסכא [עיי' תוספות]?

אמר רבי אלעזר: דכתוב ביה 'מטבע'.

ואימא פריטי?

אמר רב פפא: באתרא דלא סגי פריטי דכספא.

תנו רבנן: "דהב" - אין פחות מדינר דהב; "דהב דינרין" ו"דינרין דהב" - אין פחות משני דינרין דהב; "דהב דינרין" - אין פחות מבשני דינרין כסף דהב (אין פחות משהו שני דינרין של כסף: אותו זהב שלזה, וכדמפרש לקמן: ד'דינרין' משמע של כסף).

אמר מר: "דהב" - אין פחות מדינר דהב; אימא נסכא? אמר רבי אלעזר: דכתב 'מטבע'.

(בבא בתרא קסו, א)

ואימא פריטי?

פריטי דדהב לא עבדי אינשי (בשום אתרא).

[אמר מר:] 'זהב דינרין אין פחות מבשני דינרין כסף זהב' - ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר (כלומר: זהב דינרין; תרוייהו בזהב מיירי, אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא פריכא, והכי קאמר: דהבא פריכא בשוה שני דינרין זהב לזה פלוני מפלוני)? אמר אביי: יד בעל השטר על התחתונה.

>רישא דקתני 'כסף דינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף' - אמאי? אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר (רש"ל מוחק, ובמקומו: [אי הכי - רישא נמי (בין דאיך ברייתא דקתני 'כסף דינרין אין פחות מבשני דינרין, דדהב כסף נימא יד בעל השטר כו' והוה לנו לפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף, ובין דהך מתניתא דקתני 'זהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב' - נימא אין פחות משהו שני דינרין כסף זהב)? אמר רב אשי: רישא דכתב 'דינרי' (דמשמע דינרי זהב), סיפא דכתב 'דינרין' (אבל 'דינרין' סתם משמע של כסף).

ומנא תימרא דשאני בין 'דינרי' ל'דינרין' (שזה דינרין של כסף, וזה של זהב)? דתנן (בשיליה פרק קמא דכריתות [פ"א מ"ז]): 'האשה שהיו עליה ספק חמש לידות (חמש פעמים הפילה ספק רוח ספק ולד) ספק חמש זיבות (כגון מקולקלת למניינה, וראתה חמשה חדשים שלשה ימים רצופים בכל חדש, ספק בימי נדה ספק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, שהם ימי זיבה וחייבת בקרבן) - מביאה קרבן אחד (ליטהר מטומאתה: תור לעולה ותור לחטאת, ואינו נאכל, דחטאת העוף בא על הספק, ואינו נאכל, כדנפקא לן ממתניתין דרבי יוסי ברבי חנינא במסכת נזיר (דף כט.)) ואוכלת בזבחים, ואין השאר עליה חובה (שבקושי התירו להביא חטאת העוף על הספק כדי לטהרה מספק טומאתה, משום דהיא חטאת אזלא לקבורה; וכיון דמיטהרא בקרבן אחד, כדאמרינן במסכת כריתות: דומיא דאשה טמאה דמחייבא חמש טבילות, ובטבילה אחת מטהרת - תו לא מייתי חטאת מספק להביאו לבית הפסול); היו עליה חמש לידות ודאות, חמש זיבות ודאות - מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים, והשאר עליה חובה (וכגון שילדה לאחר 'מלאת' [מלשון: עד מלאת ימי טהרה], אבל על הלידה שבתוך 'מלאת' - נפטרת בקרבן אחד על שניהם, ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט:)); מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרין זהב; אמר רבן שמעון בן גמליאל [הנהרג]: המעון הזה (בבית המקדש נשבע) אם אליו הלילה עד שיהו בדינרין (בדינרין של כסף כלומר שיהא בזול)! נכנס לבית דין ולימד נרבונו גרשום: נשבע ותיקן כך שלא יתאחרו שם היוולדות ושלא יתבטלו מפריה ורביה: האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה (טעמא דרבי שמעון ורבי עקיבא, דאמרי התם: תאמר על אחת ותיפטר - מפרש התם בפרק קמא);

(בבא בתרא קסו, ב)

ועמדו קינין (שני תורים או שני בני יונה קרויין 'קן') בו ביום ברבעתים' (ברביעית דינר: שני תורין ברובע דינר, דהיינו מ"ח פרוטות; דקצ"ב פרוטות יש בדינר - בפרק קמא דקדושין (דף יב.); והכי מפרש ב'ארבעה מחוסרי כפרה' (כריתות י:), ודכוותה אשכחן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ט ע"ש): בית שמאי אומרים: בריבעא כסף ובריבעא מעות, דהיינו ריבעא דינר).

כתוב מלמעלה וכו' [מנה' ומלמטה 'מאתים', מלמעלה 'מאתים' ומלמטה 'מנה' - הכל הולך אחר התחתון. אם כן למה כותבין את העליון? שאם תמחק אות אחת מן התחתון - ילמד מן העליון]:

תנו רבנן: ילמד התחתון מן העליון באות אחת (שחסר מן התחתון) אבל לא בשתי אותיות, כגון 'חנן' מ'חנני' ו'ענן' מ'ענני' (אבל לא בשנים, כגון 'חן' מ'חנני', 'ען' מ'ענני');

מאי שנא שתי אותיות דלא?

דלמא מיתרמי שם בן ארבע אותיות, והוה ליה פלגיה דשמא.

אי הכי - אות אחת נמי: דלמא מיתרמי שם בן שתי אותיות והוה ליה פלגיה דשמא?

אלא: שתי אותיות היינו טעמא: דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות והוה ליה רובא דשמא (דכולי האי ודאי לא ילפינן מעליון: ששתי אותיות לא חיסר הסופר, וינתן הממון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון).

אמר רב פפא: פשיטא לי 'ספל' מלמעלה (ספל אדירים (שופטים ה) הפקיד פלוני לפלוני) ו'קפל' מלמטה (טליתות שראויין לקפל; ויש פותרין גימטריא הוא: ספל וקפל, והבל הוא; והוא הדין לכל הכלים דעלמא, אלא הכי נקט משום דבעי עלה במסקנא: קפל מלמעלה וספל מלמטה כו') - הכל הולך אחר התחתון; בעי רב פפא: 'קפל' מלמעלה ו'ספל' מלמטה - מאי? מי חיישינן לזבוב (שחיסר רגלה של קו"ף ונעשית סמ"ך, ובהא נמי ילמד מעליון) או לא?

תיקו. (והמוציא מחבירו עליו הראיה: דכיון דמסתפק דינא לבי דינא - היאך יוציאו מיד המחזיק? ולא דמי לממון המוטל בספק, דקיימא לן חולקין, דהתם עיקר המעשה אין ידוע לנו היאך היה, כגון: שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (לעיל דף צג), וכגון נפל הבית עליו ועל אמו (שם דף קנח); הלכך פוסקין להן בית דין את הדין שיחלוקו; אבל כל מקום שעלתה ההלכה בתיקו - הואיל ואין הדיינין יודעין לפסוק את הדין - היו שותקין, והמחזיק יחזיק במה שבידו.)

ההוא דהוה כתב ביה 'שית מאה וזוזא'; שלחה רב שרביא קמיה

דאביי: שית מאה איסתירי וזוזא? או דלמא שית מאה פריטי וזוזא?

אמר ליה: דל פריטי, דלא כתבי בשטרא, דאסוכי מסכן להו (גירסת רשב"ם: דאסוכי קא מסכי להו: סומכין אותן בדינרין: במקום קצ"ב פרוטות כותבין דינר),

(בבא בתרא קסז, א)

ומשוי להו זוזי; מאי אמרת? שית מאה איסתירי (סלעים) וזוזא? שית מאה זוזי וחד זוזא? יד בעל השטר על התחתונה (ולית ליה אלא איסתירי, דאינון כל אסתירא - פלגא דזוזא; כך פירש רבנו חננאל; ונראה לי דזוזי יקבל, דאסתירי הוו סלעים, ויש בכל אחד ארבעה דינרין; אבל 'אסתירא' - פשיטי אינהו, ודאי הוו פלגא דזוזא דהיינו סלע מדינה, כדאמרינן בבבא קמא (דף לז.) גבי התוקע לחבירו, בעובדא דחנן בישא)!

אמר אביי: האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה כבי דינא (אדם שצריך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהשליך לבית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו, כי ההיא דאמרינן בכתובות בפרק 'האשה שנתארמלה' (דף כא.), כגון ראובן ושמעון שהיו חתומין בשטר, ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן השוק, ואמרינן התם שיכתוב ראובן כתב ידו וישליכהו לבית דין, ובית דין מקיימין חתימת ידי ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהשליך בבית דין, ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו שבשטר "זה כתב ידי", ובאין ראובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון) - (כשיחתום ראובן להשליך לבית דין) לא לחוי בסוף מגילתא (לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו, שלא יהא חלק מלמעלה), דלמא משכח לה אחר וכתביב דמסיק ביה זוזי (שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו "אני החתום לוית מלוני כך וכך ממון"), ותנן [להלן פ"י מ"ט; דף קעה; ב] 'הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו - גובה מנכסים בני חורין' (והיינו חתימת ידו, כדתנן (גיטין דף עא:): 'כתב סופר ועד - כשר'; ואמר רבי ירמיה: 'חתם סופר שנינו').

ההוא בזבינא (מוכס וישראל היה) דאתא לקמיה דאביי, אמר ליה: "ניחזי לי מר חתימות ידיה, דכי אתו רבנן מחו לי (ותשלח כתב ידך למחול המכס אמחול להו) - מעברנא להו בלא מכסא"! אחוי ליה בריש מגילתא; הוה קא נגיד ביה (מושך בקלף כדי שיחתום אביי מלמטה); אמר ליה: כבר קדמוך רבנן!

אמר אביי: מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה, דלמא מזייף וכתב (דמזייף וכתב ל'תלת' - 'תלתין', ול'ארבע' - 'ארבעין', ול'חמש' - 'חמשינ'; וכן עד עשר: יכתוב ל'עשר' - 'עשרין'; אבל 'אחד עשר' אינו יכול לזיוף, דצריך למכתב 'אחד ועשרים', וכי כתב בין אחד עשר וי"ו - נראה דחוק, ומינכר); ואי איתרמי ליה (ארבע או חמש בסוף שיטה) - ניהדריה לדבוריה תריין תלתא זימני: אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה (ליהדר ולדכריה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה, דאפילו אם יזייף וכתב - אין למדין אלא מן התחתון, כדקתני מתניתין).

ההוא דהוה כתיב ביה 'תילתא בפרדיסא' (כך היה כתוב בשטר: "זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא") אזל מחקיה לגגיה דבי"ת (מכאן ומכאן) וכרעיה ושויה 'ופרדיסא' (ואמר ליה: "מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו, והא שטרא"); אתא לקמיה דאביי, אמר ליה: מאי טעמא רויח ליה עלמא להאי וי"ו? כפתיה ואודי.

ההוא (שטרא) דהוה כתב ביה 'מנת ראובן ושמעון אחי' (דאית להו באתרא פלונית מנת חלק קרקע שיש לשני האחים, והוה להון אחא אחרינא ששמו 'אחי' והוה ליה מנתא בהדייהו, ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושויה 'ואחי' וטען דמנתא דתלתא זבינית) הוה להו אחא דשמיה 'אחי', אזל כתב ביה וי"ו ושויה 'ואחי'; אתא לקמיה דאביי; אמר ליה: מאי טעמא דחק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי? כפתיה ואודי.

ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא; אתא לקמיה דרבא, אמר ליה "דין חתימות ידא ידידי היא, מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם". כפתיה ואודי.

אמר ליה: בשלמא ידידי זייפת, אלא דרב אחא בר אדא, דרתית ידיה (ידיו רותתות, ואותיות חתימתו פורחות), היכי עבדת? אמר אנחי ידאי אמצרא (על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעוברים גשר קצר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה); ואמרי לה: קם אזרנוקא (סגויצ"א בלע"ז, שבו דולין מים מן הבור) וכתב (עלה עליה וחתם, וכל גופו נע ונד וידיו רותתות).

משנה :

כותבין גט לאיש (וחותמין לו, והוא יגרש בו את אשתו כשירצה) אע"פ שאין אשתו עמו (בשעה שנותנין לו הגט כתוב וחתום, דהא לא בעינן דעתה, שהרי היא מתגרשת בעל כרחיה), והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה (דלדידה חוב הוא, ולבעלה הוי זכות, וחזין לאדם שלא בפניו, והיא צריכה להזהר בו שלא יבא לידי בעלה עד שתקבל כסף כתובתה), ובלבד שיהא מכירן (בגמרא מפרש לה), והבעל נותן שכר (שכר הגט; טעמא מפרש בגמרא, ושכר השובר - דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריתא);

(בבא בתרא קסז, ב)

[המשך המשנה:] כותבין שטר ללוה (להיות מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעות) אע"פ שאין מלוה עמו, ואין כותבין למלוה עד שיהא ליה עמו, והלוה נותן שכר; (בגמרא פריך: פשיטא דהלוה נותן שכר, שהרי כל הנאה שלו); כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו, ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו, והלוקח נותן שכר; אין כותבין שטרי אירוסין (מפרש ב'אלו מגלחין' (מועד קטן דף יח) שטרי פסיקתא, כדבר גידל: כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו') ונשואין (כתובה) אלא מדעת שניהם (אבי חתן ואבי כלה), והחתן נותן שכר; אין כותבין שטר אריסות (מקבל שדה למחצה לשליש ולרביע) וקבלנות (חכירות כך וכך כורין לשנה) אלא מדעת שניהם, והמקבל נותן שכר; אין כותבין שטרי בירורין (בגמרא מפרש) וכל מעשה בית דין (כגון אדרכתא) אלא מדעת שניהם (דמודעינן ללוה ואזיל ופרע בטרם שיכתב), ושניהם נותנין שכר (בשטרי בירורין, ובגמרא מפרש פלוגתייהו). רשב"ג אומר: לשניהם (העדים כותבין שני שטרות) כותבין שנים, לזה לעצמו ולזה לעצמו.

גמרא :

מאי 'ובלבד שיהא מכיר'?

אמר רב יהודה אמר רב: ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט (הסופר והעדים צריכין שיכירו שזהו שמו, דאיכא למיחש אין גט זה אלא לאיש אחר, ויבא לרמות ולהגבות כתובה לשום אשה, כדתנן (כתובות דף פט.) 'הוציאה גט ואין עמה כתובה - גובה כתובתה') ושם האשה בשובר (שלא תרמה ליתנו לאיש שגרש אשתו, ותפסיד כתובתה על ידה).

יתבי רב ספרא ורב אחא בר הונא [אולי צ"ל ב"ר הונא: בר רב הונא] ורב הונא בר חנינא ויתבי אביי גבייהו, ויתבי וקמיבעיא להו [על דברי רב]: 'שם האיש בגט' - אין, שם האשה לא? 'שם האשה

בשובר' - אין, שם האיש לא? וליחוש דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך (ומתכוין להתירה לינשא שלא כדין), וזמנין אזלא כתבה אשה שובר ויהבה לגברא דלאו דילה?
 אמר להו אביי: הכי אמר רב: שם האיש בגט - והוא הדין לשם האשה; שם האשה בשובר - והוא הדין לשם האיש!
 וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת, דלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך?
 אמר להו רב אחא בר [אולי צ"ל ב"ר הונא, כלומר: בר רב הונא] הונא: הכי אמר רב: שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת - אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה (דליכא למיחש תו מיד).
 וליחוש דלמא אזיל למתא אחרייתא ומחזיק ליה לשמיה ביוסף בן שמעון וכתבי גיטא וממטי ליה לאיתתיה דהיאך (לתנא דמתניתין, דבעי מכירין - למה כותבין שום גט לשום אדם אף על פי שאנו מכירין שמו? והלא שמא יוסף בן שמעון זה מעיר אחרת בא לכאן, והיה שמו 'ראובן' בן יעקב, ועתה הרגיל והחזיק שיקראו לו כאן 'ראובן' לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני)?
 אמר להו רב הונא בר חנינא: הכי אמר רב: כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום - אין חוששין לו (דכל כך לא היה מחליף שמו זמן מרובה, פן יודע הדבר); לא איתחזק מאי?
 אמר אביי: דקרו ליה ועני.
 רב זביד אמר: רמא ברמאותיה זהיר (ידע ויזהר לענות; הלכך אין תקנה עד דליתחזק).

ההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא; (לאחר זמן) אתיא לקמיה ההיא איתתא (לתבוע כתובה), אמרה ליה: "לאו אנא הואי (אותה אשה שאתה אומר שחתמת על שוברת, ושמא אשה אחרת ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי, אבל אני לא התקבלתי כתובתי עדיין)".

אמר: אנא נמי אמרי להו (לסהדי החתומים עמי על השובר) 'לאו איהי היא (שאינך אותה האשה שחתמנו על שוברת והדין עמה)', ואמרו לי "מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלא (הזקינה וכבר נשתנה ונעשה קולה עבה)" (והם השיבו לי שטעיתי במה שנשתנה והוחלף קולה, והדין עמהם, וכבר התקבלת כתובתך)!
 אמר אביי: אף על גב דאמור רבנן

(בבא בתרא קסח, א)

'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' (נפקא לן במסכת שבועות (דף לב). מ'אם לא יגיד', צורבא מרבנן (כגון רב ירמיה בר אבא) לאו אורחיה למידק (ולהכיר בנשים כל כך, והגדה קמייטא שאמר דלאו איהי היא - לאו כלום היא, ולא מיקרי 'חוזר ומגיד' במה שאמר לבסוף "את היא, אלא שנשתנה קולך" דכיון דאמר השתא "דקדקתי יפה" - סמכינן עליה ומהימנינן ליה).

ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא; אמרה ליה "לאו אנא הואי"! אמר לה: "איברא אנת הות!"
 אמר אביי: אף על גב (דאמור רבנן) דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק (כגון רב ירמיה, שטען תחלה שלא הכירה - אפילו הכי: כיון דאמר "דקדקתי יפה עתה ומכירה" סמכינן עליה, דאמרינן גבי רב ירמיה: שסמכינן על מה שאמר לבסוף), כיון דדק - דק.

אמר אביי: האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא - נידבר (לנהוג) עם הארץ (שמסתכל ומכיר בנשים) בהדיה, דלמא מחלפו לה מיניה.

והבעל נותן שכר דבר:
 מאי טעמא?

דאמר קרא (דברים כד, א) [כי יקח איש אשה ובעלה; והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר] וכתב [לה ספר כריתת] ונתן [בידה ושלחה מביתו];
 והאי דנא דלא עבדינן הכי (אלא נהגו שהאשה נותנת שכר)?
 שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה (בשביל השכר שאינו רוצה ליתן, ותתעגן).

(אידי דתנא רישא כו'. לא גרסינן, ושיבוש הוא; ויש מפרשים דאשובר קאי, ולמימרא דאיהי יהבה השכר, ולא הבעל, ואידי דתנא רישא בדידיה משום גט שהבעל נותן שכר - תנא נמי בדידיה גבי שובר, ולא דוקא; ואין זה שיטת גמרא למיתניה בדידיה שיקרא משום רישא.)

כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו' [ואין כותבין למלוה עד שיהא לווה עמו, והלוה נותן שכר]:

פשיטא ! ?

לא, צריכא בעיסקא (מענות למחצית שכר).

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח וכו' [ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו, והלוקח נותן שכר] :

פשיטא ! ?

לא, צריכא במוכר שדהו מפני רעתה (מוס גדול שבה, או רחוקה ממנו; וסלקא דעתא אמינא יתן הוא שכר, דהנאה ידידה הוא, וכדכתיב 'הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל' (יחזקאל ז) וכדאמרי אינשי (בבא מציעא דף נא.) 'זבנת קנית זבין אוביד').

אין כותבין שטרי אירוסין וכו' [ונשוואין אלא מדעת שניהם, והחתן נותן שכר] :

פשיטא ! ?

לא, צריכא דאפילו (החתן) צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה (סלקא דעתא אמינא חמיו יתן כל השכר, שהרי משיא בתו לתלמיד חכם).

אין כותבין שטר אריסות וקבלנות וכו' [אלא מדעת שניהם, והמקבל נותן שכר] :

פשיטא ! ?

לא, צריכא בבורה (שצריך להובירה שנה או שנתיים, ואין ריוח עתה למקבל).

אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם וכו' [וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהם, ושניהם נותנין שכר] :

מאי 'שטרי בירורין' ?

הכא (בבבלי) תרגימו : שטרי טענתא (שני סופרי הדיינים היו כותבין טענות אנשי הריב כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין, ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינים את דינם).

רב ירמיה בר אבא אמר : זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד (והיו כותבין בשטר: פלוני בירר לו דין פלוני, ופלוני בירר לו את פלוני).

ר"ש בן גמליאל אומר : לשניהם כותבין שנים : לזה בעצמו ולזה בעצמו :

[לפי הפירוש הבבלי דלעיל, ש'שטרי בירורין' הם שטרי טענתא:] לימא

בכופין על מדת סדום קא מיפלגי, דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין ('מדת סדום' כדתנן (אבות פ"ה מ"י): 'האומר "שלי שלי שלך שלך" זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום' לימא תנא קמא סבר: שניהם נותנין שכר ונותנין שטר אחד בין שניהם, ואם יאמר אחד מהם "לא אתן השכר, כי אני חפץ שיהא לי שטר אחד לבדי ולך שטר אחר, ויהיה שלי שלי ושלך שלך" - כופין אותו ועושין אחד, כי מה שאמר - מדת סדום היא; ור"ש [ב"ג] סבר אין כופין?)

(ומשנינן): לא, דכולי עלמא - כופין, והכא היינו טעמא דרבי שמעון בן גמליאל (וטעמא דרבי שמעון משום דקסבר אין זו מדת סדום, שהרי חסר הוא הרבה בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם): דאמר ליה "לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי (בשטר אחד) דדמית עלאי כי אריא ארבא (כל שעה שתראה הכתב - תבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו, ושם תראה טענותי; נבא לידי מריבה, כי איש מריבות אתה)".

משנה :

מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו (המלוה והלוה מסרוהו ביד שלישי, שהרי טורח היה להם לכתוב שובר, וסמכו על השליש), ואמר לו "אם לא <נתתי> [אתן] לך מכאן ועד יום פלוני - תן לו שטרו"; הגיע זמן ולא נתן [הלוה את שארית הכסף] : רבי יוסי אומר : יתן [השליש את השטר למלוה] ! רבי יהודה אומר : לא יתן.

גמרא :

במאי קמיפלגי ?

רבי יוסי סבר אסמכתא (המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד, וסומך בלבבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן, וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים) קניא, ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא (ואינו נתפס בתנאו, ולא יפסיד בכך; ודיני אסמכתא מפורשין בבבא מציעא בפרק 'איזהו נשך' (דף סו:) ובפרק המקבל (שם קד:)).

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב: [גירסת התוספות: אין] הלכה כרבי יוסי.
 כי אתו (דיני אסמכתא) לקמיה דרבי אמי, אמר להו: וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי (כלומר: כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי) - אני מה אעשה (והיאך אומר 'לא קניא')?
 (ופסיק גמרא:) ואין הלכה כרבי יוסי (אף על פי שנימוקו עמו; דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בבית דין חשוב, ובדלא אניס, כדאמר במסכת נדרים (דף כז:)).
 [אמנם לפי התוספות - שרב נחמן אמר שכבר רב פסק שאין הלכה כרבי יוסי - לא ברורים דברי רבי אמי! האם רבי אמי - על פי רבי יוחנן - חולק על רב, ויש כאן מחלוקת בין ארץ ישראל לבבל?]
 [עיי' תוספות ד"ה אמר רב, ושם בדברי ר"ת שיש מקרים נוספים שאסמכתא קניא, ועיי' נדרים כז, ב]

משנה:

מי שנמחק שטר חובו (מעצמו שנשטש או שנפלו עליו מים) - מעמיד עליו עדים (היודעים מאימתי נכתב ומה כתוב בו), ובא לפני בית דין, ועושין לו קיום (והם עושין לו קיום בפני בית דין, וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר והזמן והמעות): "איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני"

(בבא בתרא קסח, ב)

[המשך המשנה] **ופלוני ופלוני עדי** (נמחק שטרו שהיה כתוב ביום פלוני ופלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו) " (כל זה כותבין אלו המקיימין, ואחר כך חותמין את שמותם בסוף).

גמרא:

תנו רבנן: איזהו קיומו? 'במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו (שהיה כתוב) ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדי' (היו עדים שחתומים בו)'; (ומפרש גמרא:) ואם כתוב בו 'הוזקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת' (שעמדו אלו בית דין המקיימין, וחקרו עדים החתומים בו להעיד על חתימתן, ונמצאו דבריהם מכוונים) - גובה (מזמן ראשון הכתוב בשטר) ואינו צריך להביא ראיה (אחרת), ואם לאו - צריך להביא ראיה (אחרת על הזמן, ועל סכום המעות, ועל כל מה שהיה כתוב בשטר);
 נקרע (על ידי אדם) - פסול; נתקרע (מעצמו) - כשר; נמחק או נשטש: אם רישומו ניכר - כשר.
 היכי דמי 'נקרע'? היכי דמי 'נתקרע'?
 אמר רב יהודה: 'נקרע' = קרע של בית דין; 'נתקרע' = קרע שאינו של ב"ד.
 היכי דמי קרע של בית דין?
 אמר רב יהודה: מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורף;
 אביי אמר: שתי וערב.

הנהו ערבאי (ישמעאלים) דאתו לפומבדיתא דהוו קא אנסי ארעתא דאינשי (ומתוך שהיו בעלי זרוע - כופין בעליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער); אתו מרוותיהו לקמיה דאביי, אמרו ליה: ליחזי מר שטריה (מה כתוב בו קודם שיאנסו ממנו) ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה (וכתוב לנו אחר תחתיו), דאי מיתניס חד (שאם יאנס אחד) - נקיטינן חד בידן (ישאר לנו שני, ולזמן מרובה אם תהיה ידינו תקיפה - נערער על שדותינו ונקחם מיד הלוקחים אותם מיד הערביים).
 אמר להו: מאי אעביד לכו דאמר רב ספרא (לקמן בשמעתין) 'אין כותבין שני שטרות על שדה אחת, דלמא טריף והדר טריף' (זה הלוקח שקנה שדה באחריות, זמנין דטריף ליה מיניה בעל חוב דמוכר, ואתי איהו וטריף מלקוחות, ומחזיר להם אחד מן השטרות כדי לגבות בו מן המוכר, והדר טריף מלקוחות אחריני על ידי השטר השני, ואומר עתה "טרפו ממני ואחזור ואטרוף מלקוחות, והרי שטר מכירת: עדיין הוא בידי"!)?
 הו קא טרדי ליה (מפצירין בו); אמר ליה לספריה: זיל כתוב להו הו על המחק (שטר, ומחוק אותו, ואחר כך כתוב על המחק) ועדי על הנייר (והעדים יחתמו על הנייר) - דפסול (ואלו לא יתנו לב שהוא פסול, ואיפטר מהם).
 אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי: ודלמא רישומו ניכר, ותניא נמחק או נשטש: 'אם רישומו ניכר - כשר' (לי נראה דרב אחא בר מניומי הוה סלקא דעתיה דהכי אמר אביי לספריה: דנכתוב להו שטרא מעליא, והדר נמחקה, והדר נכתביה על המחק, ונחתמו סהדי על הנייר; והכי קשיא ליה: ודלמא לא מחקי ליה שפיר משום דבעי למיכתב עליה והוי רושם

ראשון ניכר, ואזלי ומחקי ליה להאי כתבא בתרא, ומוקי ליה אקמא, והוה ליה 'רושם ראשון ניכר וכשר', וראשון לא על המחק נכתב, והוה ליה כנטשטש, דאמרן לעיל 'רישומו ניכר - כשר'?

אמר ליה: מי קאמינא שטרא מעליא (דנכתוב ונמחקיה)? **אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא** (דברים בטלים אמרתי לכתוב ולמחק) [## שטר כזה פסול בבתי דין שלנו אך יהיה טוב בערכאות של עכו"ם, ובעלי הקרקע יוכלו להשתמש בו שם].

תנו רבנן: הרי שבא ואמר: "אבד שטר חובי" (וכתבו לי אחד תחתיו ככל הכתוב בראשון) (וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו), **אף על פי שאמרו עדים "אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו"** (דליכא למימר שמא כתב ללוות ולא לזה) - **אין כותבין לו את השטר; במה דברים אמורים? בשטרי הלואה** (אפילו אם באו לכתוב חוץ מאחריות שבו - אין כותבין, דאתו למיטרף ביה מבני חרי, ושמא לא אבד הראשון! אי נמי דלמא חזר ומצאו, וטריף והדר טריף), **אבל שטרי מקח וממכר** (אם אמרו עדים "כתבנו ונתננו לו") **כותבין** (לו אחר) - **חוץ מן האחריות שבו** (מאחר שאמת הדבר שזה הקרקע קנוי לו, והוא ירא פן ישתקע הדבר ויערערו עליו שלא כדין - כותבין לו שטר מקח בלא אחריות, כדמפרש לקמן (דף קסט): 'שטרא דנן דכתבנוהי דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי כו');

(בבא בתרא קסט, א)

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שטרי מקח וממכר אין כותבין (דסבירא ליה אותיות נקנות במסירה, כדלקמן גבי מתנה: דחיישינן דלמא לאחר שכתבו ונתנו לו שטר המכירה - החזיר לו לוקח זה למוכר את השטר, וחזר לו מקחו, כדאמרינן גבי מתנה);

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר - חזרה מתנתו (כדמפרש לקמיה טעמא); **וחכמים אומרים: מתנתו קיימת** (אלא אם כן חזר ומכרה או נתנה לו בקנין גמור, או בשטר חדש, כדין לוקח ומוכר).

אמר מר 'חוץ מאחריות שבו' (אין כותבין לו אחריות) - **מאי טעמא?**

אמר רב ספרא: לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת (שאם יכתוב לו שטר אחר - חיישינן) **דלמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי** (שדה), **ואזיל האי** [הקונה שהמלוה טרף ממנו את השדה] **ומפיק חד וטריף לקוחות** (דאמר הקונה אותה [לבית הדין] "כי אבד שטרי שהיה לי על שדה זו" וכתבו לו שטר אחר עליה, וכיון דנטרפה מידו - אזיל בהאי שטרא דכתבו ליה, וטריף ללקוחות שקנו אחר שקנה הוא, ויעשה קנוינא עם הבעל חוב שטרפה ממנו), **ואמר ליה לבעל חוב: "שוף לי דאי קום בה"** (כלומר: אל תערער עלי עתה כלום; פירוש: 'שוף' בשופי, כדגרסינן (כתובות דף כ.) 'הוא שאכלום בעליהם שלש שנים ובשופי' כך אמר ליה: 'שוף לי דאי קום בארעא ארבע או חמש שנים עד דיתיישן הדבר), **והדר תא טירפן** (והדר תא ותערער עלי זימנא אחריתי, ועביד הכי, ובתור זמן מערער עליה וטריף לה מיניה) (והדר אזל הקונה שאמר "אבד שטרי וכתבו לו אחר") **ומפיק אחריןא** (ומפיק ליה לההוא שטרא [קמא] דכתבו ליה על שדה זו), **והדר אזיל טריף לקוחות אחריןא**.

(ומקשינן עלה: וכיון דקרעניה לשטרא דמלוה (בזימנא קמיינא דטריף) - במאי הדר טריף לה (במאי קטריף כי אתי השתא וטריף)? וכי תימא דלא קרעניה - והא אמר רב נחמן: כל טירפא דלא כתיב ביה 'קרעניה לשטרא דמלוה' - לאו טירפא הוא, וכל אדרכתא דלא כתיב בה 'קרעניה לטירפא' - לאו אדרכתא הוא, וכל שומא דלא כתיב ביה 'קרעניה לאדרכתא' - לאו שומא היא? (כך הוא הסדר: מלוה בא לבית דין וצועק על הלוח שיפרע לו חובו, וממנינן ליה ללוה בדינא, כדאמרינן; ואי לא אתי - משמתינן ליה, וכותבין שטר טירפא למלוה שילך ויפשפש אחר קרקעותיו של לוח, וכל מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות שקנו ממנו אחרי כן - יראה שטרו לבית דין של אותה העיר, וימסרו לו קרקעותיו למלוה, ויכתבו לו שטר אדרכתא שיהא שליט ודורך על נכסיו של זה לגבות חובו מהן, כדמפרש ב'הגוזל בתרא', ושטר הטירפא יקראו פן יחזור ויטרוף בבית דין אחר; וישומו הנכסים כדין שומת בית דין כדמפרש בבבא קמא, וכפי השומא יקחם בחובו ויכתבו לו בית דין שטר שומת הנכסים לדעת בכמה קבלם, ומשום דשומא הדא לעולם כשיהא לו מעות ללוה, כדאמרינן [בבבא מציעא (דף טז: ודף לה.)]; וכשיתנו לו בית דין שטר השומא - יקראו האדרכתא פן יחזור ויטרוף בה פעם שניה שלא כדין) (ומשני: לא, צריכא דקאתי מכח אבהתיה (לכך אין כותבין שני שטרות: דחיישינן דלמא לאו מכח ההלואה יבא ויטרוף, אלא יבא ויערער כי זו השדה - גזלה מאבותיו זה שמכרה לך, והביא עדים כי זו שדה אבותיו, והמוכר שמכרה - גזלה מאבותיו, והוציאנה מידו והעמידה ביד המערער, וכתבו ללוקח שנטרפה מידו וכי יש לו רשות לטרוף הלקוחות שקנו קרקע מן המוכר שמכר לו שדה זו הגזלה, והלך ועשה קנוינא הלוקח עם הנגזל: שלקח השדה מידו ואמר ליה "שוף לי", ועשה כן, ואחר ד' וה' שנים עוד בא הנגזל והביא עדים כי שדה זו - גזלה המוכר הזה ומכרה לזה, ונטרפה מידו, וחזר הלוקח הזה בשטר (השני שכתבו לו בעת שאמר אבד שטרי) וטרוף בו פעם אחרת; לפיכך אמר רב ספרא 'אין כותבין שני שטרות על שדה אחת').

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולמה ליה למימר ליה לבעל חוב "שוף לי בהאי ארעא ואיקום בה" (אמאי תלינן טעמא משום דאמר ליה 'שוף לי וכו')?

תפוק ליה (בלא טענה זו נמי): **דכיון דנקיט תרי שטרי** (כיון דנקיט שני שטרות ביום

אחד) - **טריף והדר טריף** (יכול לטרוף ולחזור ולטרוף, ולכך אמר רב ספרא 'אין כותבין שני שטרות על שדה אחת') ! ?
(ומשני): **אם כן נפיש עליה** (מריבות ומחלוקות של) **בעלי דינין** (בבת אחת ויתנו לב על גניבתו) !

(אמתניתא פריך: אמאי קתני 'חוץ מאחריות שבו' - משום פסידא דמוכר? והלא יכולין אנו לעשות תקנה:)
לכתוב להאי (לזה שאמר "אבד שטרי") **שטרא מעליא** (ובאחריות, דאיכא למימר הדין עמו דודאי אבד שטרו), **ולכתוב** (ליה לאידך) **תברא למוכר** (שובר שיוכיח שנפסד השטר הראשון שביד הלוקח): **'כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולין לבר מן דיפוק בזמנא דא** (כלומר: חוץ מזה השטר שכתבתי לו בזמן פלוני, תחת הראשון, שאמר לי שאבד ממנו) '
(ולא יבא לגבות בו עוד; דהשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף, שהרי כשיוציא הלוקח שטרו הראשון שאבד כדבריו - יוציא המוכר את השובר שכתוב בו 'כל שטרי דיפקון כו': כל שטרי מכירה דיפקון על ארעא דא יהו בטלין).
אמרוה רבנן קמיה דרב פפא, ואמרי לה קמיה דרב אשי: זאת אומרת אין כותבין שובר (מחלוקת תנאים הוא במתניתין בפירקין בשטרי הלואות: דאיכא למאן דאמר 'אין כותבין' שלא יהא צריך לשמור שוברו מן העכברים, ומלוה שאבד שטרו - הפסיד חובו, והוא הדין לשטרי מקח: אם אבד הלוקח שטרו - לא נכתוב ליה שטרא מעליא על סמך השובר שביד המוכר, שהרי לא יכתבו שובר, דנמצא מוכר צריך לשמור שוברו מן העכברים) ! ?

(**בבא בתרא קסט, ב**)

אמר להו (רב אשי): (לעולם אימא לך) **בעלמא כותבין שובר** (גבי מלוה שאבד שטרו שנכתוב לו שטרא, או פרע מקצת חובו - דכותבין שובר ללוה, ויפרע חובו למלוה), **והכא** (גבי מקח וממכר) **היינו טעמא** (דאין כותבין שובר למוכר כדי לכתוב שטרא מעליא ללוקח): **דדלמא אזיל בעל חוב** (דמוכר [שהוא לוקח ראשון, שנאבד שטרו]) **וטריף** (הקרקע) **מיניה דלוקח** ([נשני]), **ואזיל איהו וטריף לקוחות, ושובר גבי לקוחות ליכא** (ותברא אינו ביד הלוקח אלא ביד המוכר, ובתוך כך שילך אל המוכר ויראה לו השובר - שמיט ואכיל פירי, כדמטיק ואזיל, וקשה גזל הנאכל; אבל גבי שטרי מלוה - כותבין שובר, דליכא למימר הכי, כדמפרש לקמן ואזיל).

(ומקשינן): **סוף סוף לקוחות לאו אמרי דארעא הדרי** (לקוחות. לאו לגבי מוכר אזלי - בתמיה - לצעוק על שדהו שטרף בעל חוב דמוכר, ויראה לו השובר ויחזיר לו קרקעו) !
אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי; אי נמי ללוקח שלא באחריות (זימנין דהוי לוקח שלא באחריות: דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה, ולא יחוש הלוקח לחזור אצל המוכר, שהרי אין עליו אחריות, ויפסיד קרקעו שלא כדיון) !

אי הכי (דאיכא למיחש להכי, והלכך בשטר מקח אין כותבין שובר) **שטרי הלואה נמי** (אמאי אמר דכותבין שובר? הא איכא למיחש נמי דטריף המלוה לקוחות שלקחו מן הלוח, ותברא בידא דלקוחות ליכא, אלא ביד הלוח)?

(ומשני): **התם** (גבי הלואות) **דזוזי מסיק** (כיון דזוזי מסיק ביה מלוה ללוה) - (לא שבקי ליה לקוחות קרקע שלהם למלוה עד שילכו אצל הלוח לדעת אם פרעוהו זוזי, משום דמימר) **אמרי** (לקוחות): **"פייסיה בעל חוב בזוזי** (אימור פיוסי פייסיה, ולא אתי למישמט ולמיכל פירי); (אבל) **הכא** (גבי מקח וממכר) **דארעא מסיק** (כשיבא לוקח זה לטרוף קרקע מלקוחות שלקחו מן המוכר - יניחו לו הלוקחות לטרוף) - **מידע ידעי דמאן דמסיק ארעא - בזוזי לא מפייס** (דאמרי לקוחות "זה המוכר קרקע חייב לו ללוקח זה תחת שדהו שאבד", וכל מאן דמטיק ארעא בחבריה - לא מפייס בזוזי עד זמן מרובה כשיראה שלא יוכל להעמיד לו שדה, והלכך מניחין לו לטרוף עכשיו, ולאחר זמן הדר לגבי מרא דארעא, ובתוך כך שמיט ואכיל פירי; והלכך אין כותבין).

אמר מר: **'חוץ מן האחריות שבו'** - **היכי כתבין** (האי שטרא להעיד שהשדה קנוי בידו, אך שלא יגבה לא ממשעבדי ולא מבני חרי, דחיישינן דלמא שטרו הראשון עדיין בידו הוא)?
אמר רב נחמן: דכתבי הכי: **"שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי, אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח"** (שלא יוכל המוכר לטעון "לא מכרתי לך מעולם").

אמר רפרם: **זאת אומרת** (ממילתיה דרב נחמן שמזיק לפרש בתוך השטר שאין בו אחריות): **אחריות** (אחריות שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם) - **טעות סופר הוא** (טעות ושגגת הסופר הוא, וכמי שכתב בו אחריות דמי; ופלוגתא הוא ב'שנים או חזין' (בבא מציעא דף יד.) והכי מסקינן התם (סו): דטעות סופר הוא, בין בשטרי מקח בין בשטרי הלואה): **טעמא דכתב ליה הכי, הא לא כתב ליה הכי - גבי!**

רב אשי אמר: **אחריות - לאו טעות סופר הוא, ומאי 'חוץ מאחריות שבו'?** - **דלא כתיב ביה אחריות** (ורב נחמן לא קמתרק שפיר).

ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא; אזל זבן לה שלא באחריות; אתיא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה:

"לתקוני שדרתיך ולא לעוותי" - זיל זבנה מיניה (מן המוכר) שלא באחריות (וכתוב השטר בשמך), והדר זבנה ניהלה באחריות (ואחר כך מכור את הקרקע לאשה באחריות)".

[בבביתא בראש קסטא, רשב"ג אומר: הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר - חזרה מתנתו; וחכמים אומרים: מתנתו קיימת; מאי טעמא דרבין שמעון בן גמליאל (חזרה מתנתו)?]

אמר רב אסי: (קסבר רבן שמעון בן גמליאל:) נעשה כאומר לו "שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך".

מתקיף לה רבה: אי הכי, נגנב או אבד נמי (נימא דאבד שדהו ובטלה מתנתו)! ? אלא אמר רבה: באותיות נקנות במסירה קמיפלגי: רשב"ג סבר אותיות (בין דשטרי מקח בין דמתנה) נקנות במסירה (נקנות למקבל מתנה וללוקח במסירת השטר, כלומר: אע"פ שדברים אינם נקנין, כיון דכתובין בשטר - נקנין עס קבלת הקלף; וכיון שהחזיר לו את השטר - חזרה מתנתו), ורבנן סברי: אין אותיות נקנות במסירה (ופלוגתא היא ב'המוכר את הספינה' (לעיל דף עו.); ואף על פי שפירש רבינו חננאל דלית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל, דיוחיד ורבים הלכה כרבים - אפילו הכי הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל: דאותיות נקנות במסירה ואף על פי שלא כתב לו בשטר אחר "קני לך הוא וכל שעבודיה", דקיימא לן כרבי, דסבירא ליה אותיות נקנות במסירה - ב'המוכר את הספינה' (שם דף עו.), דאמרינן התם במסנא: 'אמר רב פפא: הלכתא אותיות נקנות במסירה', בלא שטר אחר, וקאי רב אשי התם כוותיה, דאמר: סברא הוא כו'; ולקמן בפירקין (דף קעג.) נמי אמרינן 'אותיות נקנות במסירה; אביי אומר: צריך להביא ראיה; רבא אמר כו' - גם שם מוכח דאביי ורבא סברי דאותיות נקנות במסירה, וגם שם דחק רבנו חננאל וכתב שאין הלכה כמותו אלא במסירה ובשטר, והבל הוא).

תנו רבנן: הבא לידון (כנגד המערער על שדה שבידו) בשטר ובחזקה (שטוען "קרקע זה קניתי ממך ועדיין השטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתי שני חזקה") - נידון בשטר, דברי רבי (לקמן מפרש לה ואזיל, ועל מקומה אפרשנה לפי פירוש האמוראים); רשב"ג אומר: בחזקה (לפי פירוש האמוראים שלפנינו יש מהם שצריך לפרש לרבי שמעון דקאמר בחזקה ולא בשטר, ויש שצריך לפרש אף בחזקה וכל שכן בשטר; הלכך מה שכתוב בספרים 'בחזקה ולא בשטר' אימא 'אף בחזקה' נראה דלא גרסינן ליה כו').

במאי קמיפלגי (ומתוך כך נדע פירוש הבביתא)?

כי אתא רב דימי - אומר: באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי:

(כבא בתרא קע, א)

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה (והלכך צריך עדי חזקה: דכיון דאמר ליה אידך "לך חזק וקני", ויש לו עדים שהחזיק בה - קנה, דקרקע נקנית בכסף או בשטר מכירה ומתנה או בחזקה; והכי קאמר רבן שמעון בן גמליאל: נדון בחזקה ולא בשטר), ורבי סבר אותיות נקנות במסירה (כדקאמר נמי רבי בהדיא בפרק 'המוכר את הספינה' (לעיל דף עו.): שהמוכר שטר חוב לחבירו, כיון שמסר לו את השטר בידו - קנה החוב, ונשתעבד לו לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו - כדאמר שמואל (במסכת גיטין) (דף יג); והכי קאמר: הבא לידון בשטר ובחזקה, וטוען ראובן כנגד המערער "שדה זו שלי היא שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי וגם החזקתי בשדה שלש שנים" - נידון בשטר, דברי רבי, ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח - קני לו השדה, דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך תו עדי חזקה). אמר ליה אביי (לרב דימי): א"כ פלוגתא (דבריך) לדמר (שאמר רבה למעלה: לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות במסירה)?!

אמר ליה: ותפלוג (כלומר איני חושש).

אמר ליה: הכי קאמינא לך: מתניתא לא מיתרצא אלא כדמתרצא מר, ואם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרשב"ג (דהא על כרחך הוזקקנו לפרש הבביתא דלעיל כדמר)!

אלא אמר אביי: הכא במאי עסקינן (מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון)? - (לאו בשטר הכתוב בשם אחר, ומסרו לזה פליגי, דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה, כדאמרינן לרבי ב'המוכר את הספינה' (לעיל דף עו.), ולרבן שמעון לעיל בשמעתין, כדמר, אלא בשטר מכירה שכתב בו מוכר ללוקח זה כדין קרקע הנקנית בשטר פליגי, ו)כגון שנמצא אחד מהן (מהעדים) קרוב או פסול, ובפלוגתא דרבי מאיר ורבי אלעזר קא מיפלגי:

רבי סבר לה כרבי אלעזר, דאמר עדי מסירה כרתי (דאמר בגיטין בפרק 'המגרש' (דף יט.)): אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם, דעדי מסירה גורמין לכריתות גט, ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים, אלא שיהא מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים, דהא כתיב 'וכתב לה' - בכתיבה לחוד בלא חתימה מיירי, ומיהו עדים בעינן: שיראו שנתגרשה; וה"נ - כאילו אין עדים בשטר דמי, הלכך נדון בשטר בלא עדי חזקה, אלא שביא עדים שנכתב ונמסר לו בפניהם שהשדה נקנה לו בשטר, אף על פי שאין בו עדים, ורבן שמעון בן גמליאל (אומר 'בחזקה הוא קונה' אי אמר ליה "לך חזק וקני", שהשטר בלא עדים אינו קונה, כרבי מאיר, דעדי חתימה עיקר, דהאי דכתיב 'וכתב' - אחתימת עדים קפיד קרא) סבר לה כרבי מאיר, דאמר עדי חתימה כרתי.

והא אמר רבי אבא: 'מודה היה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול' (דדוקא גט שאין בו עדים כשר, דאעדי מסירה קפיד רחמנא; ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט - הרי הוא פסול)?

אלא אמר רבי אבינא: הכל (דבי ורשב"ג) מודים שאם כתוב בו "הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מזוייפת" (שאם מזוייף מתוכו שהוא פסול) שהוא פסול, כדרכי אבא; לא נחלקו אלא בשטר שאין עליו עדים כלל: דרבי סבר לה כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי.

ואיבעית אימא במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו קא מיפלגי (מערער שכתבו לשטר שביד זה פליגי, וקאמר מערער "לא מכרתיו לך וממני נפל השטר ומצאתו"): דרבי סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו (דלא דמי לשאר דינים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: שאפילו אם היה זה מערער ואומר "לא כתבתיו" - לא היה לנו לחשוש את זה הלוקח בכך, שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזוייפים, אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום היכא דמערערי עליה; הלכך, כי אמר "כתבתיו" - נהמניה למי שהשטר בידו), ורבן שמעון בן גמליאל סבר צריך לקיימו (והכי קאמר רבן שמעון: 'נדון בחזקה ולא בשטר': שהשטר אינו מועיל לו כל זמן שלא נתקיים ע"י אחרים אע"פ שזה המערער מודה שכתבו, דאיהו אמר "כתבתיו" וקאמר נמי "לא מסרתיו לו").

והא איפכא שמעינן להו (בפרק 'שנים אוחזין' [בבא מציעא ז,א]), דתניא: 'שנים אדוקין בשטר; מלוה אומר "שלי הוא, ונפל ממני, ומצאתו", ולוה אומר "שלך הוא, ופרעתיו לך" - יתקיים השטר בחותמיו, דברי רבי (וגובה ליה מלוה כוליה, וכדמפרשין טעמא לקמן); רבן שמעון בן גמליאל אומר: יחלוקו', והוינן בה (הכי קאמרין בפרק 'שנים אוחזין'): (אמר רב: 'יתקיים השטר בחותמיו, דברי רבי' - וגובה לו מלוה כוליה? - בתמיה) ולית ליה לרבי הא דתנן 'שנים אוחזין בטלית זה אומר "אני מצאתיה" וזה אומר "אני מצאתיה", זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו' ? (והכא נמי יגבה חצי חוב הכתוב בשטר ולא יותר!) ? ואמר רבא אמר רב נחמן: במקוויים (בהנפק) - דכולי עלמא לא פליגי דיחלוקו (דפליגי בין שניהם כדין משנתנו ד'שנים אוחזין'), כי פליגי בשאינו מקוויים: רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ואי מקיים ליה - גבי פלגא (כלומר: אז יש ממש בדבריו ויגבה מהם חצי חוב שבשטר, ואידך פלגא יפסיד בשביל תפיסת הלוח שאדוק עמו בשטר), ואי לא - חספא בעלמא הוא, ורבן שמעון בן גמליאל סבר: מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, ויחלוקו!! איפוך.

ואיבעית אימא: לעולם לא תיפוך, אלא הכא בלברר קמיפלגי (אדם שטוען למערער 'שני מיני חזקות יש לי: אחת שיש בידי עדיין שטר מכירה שעשית לי על זה השדה, ועוד: שיש לי עדי חזקת שלש שנים', וקאמר רבי: 'נדון בשטר': שצריך לברר ולאמת את דבריו ולהביא את השטר כמו שטען, ועדי חזקה בלא שטר לא יועיל לו כאן, מאחר שזה עומד ומערער "לא מסרתי לך שטר מעולם ולא מכרתי לך ושלל כדין החזקת", והלה טוען "שטר יש עדיין בידי"; ואילו לא טען - כך היה די לו בעדי חזקה, כדאמר ב'חזקת הבתים' (לעיל כט).) דעד תלת שנים מזדהר איניש בשטריה, טפי לא מזדהר, ורבן שמעון סבר 'נדון אף בחזקה' - לבדה, כאילו בא לידון בחזקה לבדה בלא שטר, וכל שכן שאם הביא שטר מכירה לא בעי תו עדי חזקה, דאין אדם צריך לברר ריבוי טענות שטען שאין צריכים לו, וכי היכי דאילו טען מעיקרא 'אבד שטרי ויש לי חזקה שלש שנים' - די לו בכך, כי טען נמי 'יש לי שטר עם החזקה' - די לו בחזקה בלא שטר), כי הא: דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא; אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא (תבעיה לדינא רבי חייה לרבי אבא), אמר: "פרעתין בפני פלוני ופלוני"; אמר ליה רבי יצחק: "יבואו פלוני ופלוני ויעידו"!

אמר ליה: אי לא אתו לא מהימנינא (לומר "פרעתו" אפילו בלא עדים)? והא קיימא לן (בפרק 'שבועת הדיינין') 'המלוה את חברו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים' ? אמר ליה: "אנא - בההיא כשמעתא דמר סבירא לי (כשמעתך דאמרת משמיה דרב), דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב: האומר לחבירו "פרעתין בפני פלוני ופלוני" - צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו (ומיהו אי אתו הני סהדי ואמרי "לא היו דברים מעולם" - הא אמר רבא בפרק 'שבועת הדיינין' (שבועות דף מא:)) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש וכו' - והלכתא כרבא: ונשבע הלוח שפרעו - ופסור). [אמר ליה (רבי אבא)] והא אמר רב גידל אמר רב: הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל (שאמר 'נדון אף בחזקה לבדה': דכיון דלא היה צריך לטעון "שטר יש בידי" מאחר שאכלה שני חזקה - אין צריך לברר את דבריו שהרבה לטעון מה שאין צריך, ואנא נמי: כיון דבלא עדים מהימנינא - איני צריך לברר ולהביא עדים שאמרת), ואף רבי לא

(בבא בתרא קע, ב)

אמר אלא לברר (כלומר: מן הדין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, שאף רבי לא נחלק אלא משום דסבירא ליה דצריך לברר את דבריו אחרי שטען "יש לי שטר", ורבי מודה שאם לא טען - לא היה צריך אלא

חזקה לבדה, וכיון דלא הויא פלוגתייהו אלא כדי לברר - נראין דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר)?!
אמר ליה: אנא נמי לברר קאמינא (כלומר: כרבי סבירא, ואם לא בירר דבריו הפסיד; וכן פירש רבינו זקני מנחתו כבוד בפרק 'זה בורר' אליבא דרבי: שצריך לברר, ואם לא הביא שטר - הפסיד; ויש לשון אחר, ואין בו ממש; ואע"פ שהלכה כרבי מחבירו - בהא הלכתא כרבן שמעון, שאין צריך לברר, כדאמר רב גידל אמר רב).

משנה:

מי שפרע מקצת חובו (במלוה בשטר מיירי, ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו):
רבי יהודה אומר: יחליף (יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון, כדמפרש בגמרא)!
רבי יוסי אומר: יכתוב שובר (וישמרהו הלוה).
אמר רבי יהודה: נמצא זה צריך להיות שומר שוברו (שאם אבד שוברו יחזור המלוה ויגבה כל חובו) [ו] מן העכברים!
אמר לו רבי יוסי: כך יפה לו (למלוה שיהיה הלוה בדאגת שימור שוברו ולא המלוה, ד'עבד ליה לאיש מלוה' כדאמרינן בגמרא), ולא ירע כחו של זה (של מלוה להחליף שטר כדאמר רבי יהודה, כדי שיכוף לפרעו).

גמרא:

אמר רב הונא אמר רב: אין הלכה לא כרבי יהודה (שאמר 'יחליף' ואפילו לכתוב לו מזמן ראשון על ידי עדים בלא בית דין, כדמפרש ואזיל, דלא אלימי עדים לקרוע שטר ולהחליף ולגבות מזמן ראשון) ולא כרבי יוסי (דאמר 'כותבין שובר', וצריך לשמור שוברו מן העכברים), אלא בית דין מקרעין השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון (לפי טכום המעות שחייב לו עדיין; ורב תנא הוא ופליג).
אמר ליה רב נחמן לרב הונא, ואמרי לה רב ירמיה בר אבא לרב הונא: אי שמיעא ליה לרב הא ברייתא (לקמן בשמעתין במילתיה דרבי יהודה בפורע חצי חובו): 'עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון' הוה הדר ביה (רב, והיה מודה שהלכה כרבי יהודה, דהא רב נמי הכי קאמר; דמה לי בית דין מה לי עדים)?!
אמר ליה: שמיע ליה ולא הדר ביה (דברייתא תני 'עדים מקרעין' ואיהו אמר בית דין דוקא, ולא עדים).

(בבא בתרא קעא, א)

בשלמא בי דינא (מקרעין ומחליפין אחר, וכותבין אותו מזמן ראשון לטרופ שלא כדין מזמן ראשון; דמן הדין לא אלים שטרא למיטרף אלא מיום שנכתב ואילך) - (אלא בית דין) אלימי לאפקועי ממונא (דהפקר בית דין הפקר, כדנפקא לן מ'אלה הנחלות' (גיטין דף לו.)), אלא עדים שעשו שליחותן - חוזרין ועושין שליחותן (עדים שעשו שליחותן: לכתוב ולהעיד בשטר הראשון, היאך חוזרין ועושין שליחות אחרת? ומי נתן להם כח זה?)
ולא (בתמיה: וכי אין עדים חוזרין ועושין)? והא אמר רב יהודה אמר רב: (מי שאבד שטרו ואמר לעדים "כתבו לי אחר") עדים (חוזרין ו)כותבין אפילו עשרה שטרות על שדה אחת (אם אבדו זה אחר זה)!?
(ומשני): רב יוסף אמר: (לעולם אין כח בידם של עדים לחזור ולכתוב שטר אחר לגבות מלקוחות, וכי קאמר רב יהודה אמר רב -) (הני מילי) בשטר מתנה (שאין בו אחריות; וכיון דהכל יודעין שנותן לו השדה - למה לא יכתבו לו שטר מתנה להיות בידו לעדות דתיקו ארעא בידה), ורבה אמר: (אפילו בשטר מכירה קאמר רב יהודה דכותבין עשרה, וכגון) בשטר שאין בו אחריות (וכדאמרון לעיל (דף קסט:) 'חוץ מאחריות שבו', וכדאמר רב נחמן לעיל (דף קסט:) 'שטרא דנן דכתבנוהו לא למיגבי ביה כו')! ?

מאי 'ברייתא'? - דתניא: 'הרי שהיו נושין בו אלף זוז, ופרע מהן חמש מאות זוז; עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון - דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: שטר זה יהא מונח במקומו, ויכתבו שובר; ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר: אחת כדי שיכוף לפורעו (המלוה יכוף ללוה לפורעו: שדואג פן יפסיד שוברו, וזה יוציא שטרו ותובעו כל חובו) ואחת כדי שיגבה מזמן ראשון'

והא רבי יהודה נמי מזמן ראשון קאמר (כרבי יוסי, ומה תשובה היא זו שאמר רבי יוסי 'כדי שיגבה מזמן ראשון')! ?
הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי יהודה (דרבי יהודה לא פירש דבריו כל כך, אלא 'יחליף' סתמא קאמר ליה לרבי יוסי כדתנן במתניתין): אי מזמן ראשון קאמרת - פליגנא עלך בחדא (דכותבין שובר כדי שיכוף לפורעו); אי מזמן שני קאמרת - פליגנא עלך בתרתי (כי כותבין שובר וגובין מזמן ראשון).

תנו רבנן [תוספתא מכות פ"א מ"ב בשנויים]: **שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי** (כגון במקומות שמונין לחדשי החמה, וכתב בשטר בט"ו לירח פלוני, וכשאנו נזקקין לכיון מתי אירע יום ט"ו של אותו חדש - נמצא עונתו ביום שבת או ביום עשירי לתשרי, דהיינו יוה"כ, והכל יודעין שלא נכתב לא בשבת ולא ביוה"כ, ונמצא שלא נכתב באותו יום המוכיח בשטר אלא או מוקדם הוא ופסול או מאוחר וכשר) - **שטר מאוחר הוא, וכשר - דברי רבי יהודה** (דסבירא ליה לרבי יהודה כל שטר מאוחר - כשר, ואפילו אותו שאין להוכיח מתוכו של שטר אם מאוחר הוא ואם לאו, וכל שכן זה שזמנו ביום השבת וביום הכפורים, שהזמן מוכיח שהוא מאוחר; ואפילו רבי יוסי מודה ביה דלא נפיק מיניה חורבא מהאי, כדמפרש ואזיל; והא ליכא למימר 'שמא מוקדם הוא ופסול', כמו שפירש רבינו חננאל: הלא תראה דרמינן עלה דמתניתין (סנהדרין דף לב.) דתנן 'אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם' הא דתניא בתוספתא בתחלת מסכת מכות [פ"א מ"ב בשנויים]: 'שטר שכתוב בו זמנו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו "היאך אתם מעידין על שטר זה שנמסרה לכם עדות זו במקום הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני" - שטר ועדיו כשרין: חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו'; ושקלו וטרו רבי חנינא ורבינא לאוקמי תרוייהו מתניתין ומתניתא - ולא דחו חדא מנייהו, וקי"ל דלא מותבינן תיובתא אלא ממשנה או ברייתא שהיא הלכה; ותו: הא בהדיא אמרין: קיום שטרות מדרבנן הוא, דאי מדאורייתא - לא בעינן, דקיימא לן כריש לקיש דאמר (כתובות דף יח:) 'עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין, ורבנן הוא דאצרכינהו קיום'; שמע מינה שעל הבא לפסול את השטר - עליו הראיה; הלכך מעמידין שטר זה בחזקת מאוחר, והטוען כי מוקדם הוא כדי לפסלו - עליו הראיה); **רבי יוסי פוסל** (שטר מאוחר דעלמא שאין בתוכו הוכחה כלל, כדמפרש לקמיה).

אמר לו רבי יהודה: והלא מעשה בא לפניך בצפורי (בשטר מאוחר) **והכשרת?**

אמר לו: כשהכשרתי - בזה (שכתוב זמנו בשבת וביוה"כ) **הכשרתי** (שמתוכו מוכיח שלא נכתב בזמנו, שהרי אין ישראל כותבין שטרות בשבת וביום הכפורים, והכל יבינו שהוא מאוחר, ולא נפיק מיניה חורבא, כדלקמן; אבל במאוחר בעלמא: שזמנו כתוב ביום ראוי לכתיבה, ולא יודע אם מאוחר הוא אם לאו - בההוא פליגנא עלך, ופסילנא, וטעמא לקמן) [עוד כאן דברי התוספתא מכות פ"א מ"ב].

והא רבי יהודה נמי בזה קאמר?

אמר רבי פדת: הכל מודים (רבי יהודה ורבי יוסי בכל שטרות מאוחרין בענין זה): **שאם הוזקקנו לעונתו של שטר ונמצאת עונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי** (שכשאנו נזקקין למנות למתי מגיע עונתו של שטר, ונמצאת עונת הזמן הכתוב בו מכוון ביום השבת או בעשרה בתשרי) - **ששטר מאוחר הוא, וכשר** (לדברי הכל, דדמי כמי שכתוב בתוכו 'שטרא דנן דכתבוהו' - לאו בזמניה כתבוהו, אלא אנן סהדי איחרוהו וכתבוהו' שהרי הכל יודעים שלא נכתב בשבת וביום הכפורים, ויכירו שהוא מאוחר, ולא אתי לידי חורבא, כדמפרש לקמן; והכי קאמר רבי פדת: הכל מודים בההוא שטר דקתני, כדאתא שטר שכתוב זמנו בשבת כו' - דכשר; והיינו דקאמר ליה רבי יוסי 'בזה הכשרתי');

(בבא בתרא קע"א, ב.)

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא (עונתו ביום חול, ולא יודע אם מאוחר אם לאו):

דברי יהודה (דמכשיר) **לטעמיה**, דאמר 'אין כותבין שובר' (הלכך לא חייש בין מאוחר לכשנכתב בזמנו: לעולם אינו פורע עד שיקח השטר ויקרענו, וכיון שנקרע השטר - לא חייש למידי) **ולא נפיק מיניה חורבא, ורבי יוסי** (דפוסל המאוחר) **לטעמיה**, דאמר **כותבין שובר** (היכא דפרע מקצת חובו, וה"ה היכא דפרע כל חובו, וטוען מלוה "אירכס שטרי", כדמפרש לקמן - כותבין שובר ונותנין ללוה להודיע שפרע כל חובו, והלכך האי שטר מאוחר פסול הוא כו') - **ונפיק מיניה חורבא** (אליבא דרבי יוסי, כדמפרש ואזיל; ויש מפרשים **אמר רבי פדת הכל מודים שאם הוזקקנו כו'**: שכן כתוב בתוך השטר 'הוזקקנו לעונתו של שטר ונמצאת כו', וכל זה דכתב בשטר - לדעת כן נכתב: שבינו שאין ישראל כותבין בשבת, וידעו שהוא מאוחר; לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי, ולא חזר וכתב 'בו הוזקקנו לעונתו של שטר כו', וכל זה הבל וליצנות הוא! חדא דהכי הוה ליה למימר 'אמר ר' פדת הכל מודים שאם כתב בו הוזקקנו כו', ועוד: כיון דכתב זמנו בשבת - למה לי למכתב 'הוזקקנו כו' - הא ממילא אנו יודעין שלא נכתב ביום השבת וביום הכפורים, ומאוחר הוא, כדפירשנו לעיל).

אמר רב הונא בריה דרב יהושע (מלתא באפי נפשיה היא): **אפילו למאן דאמר כותבין שובר - הני מילי אפלאגא** (פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו), **אבל אכוליה** (חוביה) - **לא** (דמלוה אפסיד אנפשיה שלא נזהר לשמור את שטרו);

ולא היא: אפילו אכוליה כתבינן, כי הא:

רב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא; אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי,

אמר ליה: הב לי זוזיי!

אמר ליה: הב לי שטראי ושקול זוזך!

אמר ליה שטרך אירכס לי, אכתוב לך תבא. (והוא הדין בלא אירכס: היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר ללוה - יכול המלוה להוציא אחרי כן שטר חובו שכתוב זמנו אחר זמן השובר, ויאמר "ממון אחר הוא זה שלווית ממני אחרי כן" ויגבה כל חובו משלם, שהרי אין ידוע שהוא מאוחר! אבל שטר שכתוב זמנו בשבת ועשרה בתשרי - לא מצי למימר "השתא הוא דיופת מינאי")

אמר ליה: הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו 'אין כותבין שובר'!

אמר: מאן יהיב לן מעפריה דרב ושמואל רמינן בעיינין; הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרוייהו כותבין שובר! וכן כי אתא רבין אמר רבי אילעא: כותבין שובר. ומסתברא דכותבין שובר (אכוליה חוב היכא דאירכס שטרא), דאי סלקא דעתא אין כותבין שובר - אבד שטרו של זה - יאכל הלה וחדוי (בתמיה: ישמח באכילת ממון אחרים חנם)! מתקיף לה אביי: ואלא מאי - כותבין שובר? אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדוי? אמר ליה רבא: אין! (משלי כב, ז) [עשיר ברשים ימשול] עבד ליה לאיש מלוה (מוטב שיהא טורח ודאגת שמירת שטר מוטל על הלוה יותר מן המלוה).

תנן התם (בסדר זרעים בפרק אחרון דמסכת שביעית פ"י מ"ה) 'שטרי חוב המוקדמין' (שכתבוהו באחד באייר ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו 'באחד בניסן') - פסולין (דאית למיטרף לקוחות שלא כדין; ואפילו מזמן שני לא גובה, כדאמרינן ב'איזהו נשך' (בבא מציעא דף עב.)). 'רבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנן - גזירה שמא יגבה מזמן ראשון'; אבל מוקדמין בענין זה: שנכתב בו 'באחד בניסן', ובאחד בניסן כתבוהו, ולא לזה עד תשרי: דאתא למיטרף לקוחות שלא כדין דמניסן ועד תשרי - בזה נחלקו בפרק 'שנים אוחזין': רב אשי מוקי לה בשטרי הקנאה, ואביי אמר 'עדיו בחתומיו זכין לו', ומיום כתיבת השטר שיעבד נפשיה, והלכך כשרו, והמאוחרין (שכתבוהו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד באייר) - כשרין' (וכל שכן אם לזה בניסן ולא נכתב עד אייר דכשר: שהרי מחל לו שעבדו של חדש שעבר); אמר רב המנונא: לא שנו (דמאוחרים כשרים) אלא שטרי הלואה (כדאמרן לעיל: רבי יהודה לטעמיה, דאמר אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא; ורב המנונא - סבירא ליה 'אין כותבין שובר', כדמתוק לקמן, הלכך ליכא למיחש למידי), אבל שטרי מקח וממכר - אפילו מאוחרין נמי פסולין; מאי טעמא: - זימנין דמזבין ליה (ראובן) ארעא (לשמעון) בניסן (על מנת שאם יגיע לדמים יחזירנה לו), וכתב ליה 'בתשרי' (וכשכתב שטר מקנה כתב בו 'ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי'), ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה (וחזר ראובן ולקח שדהו משמעון בתמזו, וכששאל שטר מקנה אמר ליה שמעון 'אירכס לי'), וכי מטי תשרי - מפיק ליה ואמר ליה "הדר זבנתה מינך" (ואפילו למאן דאמר אין כותבין שובר - הכא מודה: דמה יפסיד שמעון אם לא יפדה ראובן שדהו? הלכך אפילו אם יכתוב לו שמעון לראובן שובר שפדה שדהו בתמזו - יחזור שמעון ויוציא שטרו הכתוב בתשרי ויאמר: "אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך, והא שטרא"!).

אי הכי - שטרי הלואה נמי (כדאמרן לעיל אליבא דרבי יוסי, דפסיל שטר מאוחר משום הך חורבא): זמנין דיזיף בניסן וכתב ליה שטרא בתשרי, ומתרמי ליה זוזי ביני ביני, ופרע ליה, ואמר ליה "הב לי שטראי", ואמר ליה: "אירכס לי", וכתב ליה תברא, וכי מטי זמניה - מפיק ליה ואמר ליה: "הני - השתא הוא דיזפת מינאי"; קסבר (רב המנונא) אין כותבין שובר (הלכך מאוחרין כשרין, כדאמרן אליבא דרבי יהודה). אמר ליה רב ימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא: והאידנא דכתבין שטרי מאוחרין וכתבין תברא (ולא חיישינן לחורבא דנפיק מיניה לרבי יוסי לעיל).

>אמאי קעבדינן הכי? אמר ליה: <בתר דאמר להו רבי אבא לספריה: כי כתביתו שטר מאוחרין כתבו הכי 'שטרא דנן לא בזמניה כתבניה אלא אחרנוהו וכתבנוהו' (ליכא למיחש מידי דכיון דכתוב בתוך השטר שהוא מאוחר - הרי הוא כשטר שכתוב בו זמנו בשבת ועשרה בתשרי, דאכשרנא לעיל בין לרבי יהודה בין לרבי יוסי: דכיון דיזעינן ביה בשטר שהוא מאוחר - לא אתי לידי חורבא, ושוברו מוכיח עליו שהוא פרוע, והאי דקדים ליה שובר - היינו משום דשטר מאוחר כתבוהו, כמו שכתבו בתוכו "אנן סהדי איחרנוהו" - ואפילו רבי יוסי בזה מכשר).

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: והאידנא דלא קא עבדינן הכי (אלא כתבינן שטר מאוחר, וכתבינן תברא, ולא כתבינן בתוך השטר "איחרנוהו וכתבנוהו" ואפילו הכי לא חיישינן לחורבא דרבי יוסי) - בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה: "כי כתביתו הני תברי - אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו (בתוך השובר 'פלוני פרע לפלוני חוב פלוני כן וכך של אותו השטר שכתוב בו זמן פלוני', ואז לא יוכל לרמות: שאפילו כתב את השטר מאוחר - הרי השובר מוכיח עליו שהוא פרוע), אי לא (אדכרתון זמן הכתוב בשטר) - כתבו (השובר) סתמא (שלא יהא כתוב שום זמן בשובר, אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כותבין בשובר): דכל אימת דנפיק לרעיה (דכי היכי דכל אימת דנפק השטר שכתוב בו סכום ממון כה - לוועיה השובר, לא שנא אם השטר קודם לשובר לא שנא מאוחר הימנו, דהא תברא סתמא כתוב; ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר, דהא תברא מרע ליה, ואם הלוהו כסכום ממון ההוא - הוא ניהו דאפסיד אנפשיה).

אמר ליה רבינא לרב אשי, ואמרי לה רב אשי לרב כהנא:

(בבא בתרא קעב, א)

והא האידנא דלא קעבדינן הכי (אלא כתבין שטר מאוחר סתמא, דלא כתיב 'איחרוהו וכתבנוהו', וכתבין תברא עליהו בשעת פרעון, וכתבין זמן בשובר, ולא כתבין ליה סתמא, ולחורבא דרבי יוסי לא חיישין)?

אמר ליה: רבנן תקוני תקיני: מאן דעביד - עביד, מאן דלא עביד - איהו הוא דאפסיד אנפשיה.

אמר להו רבא בר רב שילא להנהו כתבי שטרא אקניאטא (כותבי שטר מתנה שאין כתוב בהן אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות; אי נמי שטר מכירה שכתב בהן אחריות שדינו לטרוף לקוחות משעת מכירה, דעדים מפקי ליה לקלא בלא שטר, כדאמרינן ב'חזקת הבתים' (לעיל דף מא:): **אמר רב: המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים**, וכדמפרש התם טעמא: **מלוה אזני קא רמית?** כו' (הלכך) **כי כתביתו שטרי אקניאטא אי ידעיתו יומא דקניתו ביה** (אי ידעיתו ההוא יומא דאקניתו ביה מן הנותן מתנה או מוכר מכירה) - **כתבו; ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשקרא** (כתבו עכשיו אותו היום שנתנה המתנה והמכירה, דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה, לאחר שלא כדין (פסק)) (ודוקא שטרי אקניאטא, אבל שטרי הלואה שיש בו אחריות - לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו, דאם כן הוה ליה 'מוקדם', ופסול: דאתי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בשטר שלא כדין, דלעולם אין לקוחות משועבדים לשום אדם כל זמן שלא נכתב שטר עד שיקחו מן הלוח קרקעות אחר שנכתב השטר המשעבד נכסיו; הלכך אי כתבי יומא שנעשית ההלואה בשטר זה - פסול הוא, דאתי למיטרף לקוחות שלקחו בין ההלואה לכתובת השטר, והם לא נשתעבדו עד לאחר כתיבת השטר: דעדים החתומים על השטר אינהו מפקי ליה לקלא, כדאמרינן לענין הלואה ב'חזקת הבתים', ולקוחות שלקחו אחרי כן - אינהו הוא דאפסידו אנפשיהו, אבל מקמי כתיבת השטר - שפיר זבון; ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה - חשבינן ליה 'מוקדם' ופסול, דהא לא אשתעבדו לקוחות אלא מיום חתימתו ואילך, ואיהו אתי למיטרף מיום כתיבתו שלא כדין; והכי תנן ב'המביא גט' (גיטין פ"ב מ"ב, דף יז:): **'נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ורבי שמעון מכשיר, שהיה רבי שמעון אומר: כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה - פסולין, חוץ מגיטין נשים'**; והתם מפרש טעמא לענין גיטי נשים, מיהו לענין שאר שטרות - לכולי עלמא פסולין (פסק): אפס רבינו חננאל פירש דהא דרבה בר שילא שמעינן מינה דשטרא דכתיב בההוא יומא דקנו מיניה, ובתר כמה יומי אסהידו עליה הנהו סהדי קמאי - שפיר דמי, מדקאמר **'אי ידעיתו יומא דאקניתו כתבו ההוא יומא'** ואף על גב דחתמי עליה האידנא - שפיר דמי, דלא אשכחון דבעו חתימת ההוא יומא אלא גט אשה בלבד, דתנן בגט **'נכתב ביום ונחתם בלילה פסול'**; וכן הלכה הוא; כך פירש רבנו חננאל, אך לא יתכן אלא כמו שפירשתי, וכדפירוש מתניתין דגיטין)

אמר להו רב לספריה, וכן אמר להו רב הונא לספריה: כי קיימיתו בשילי (ואתם כותבין שם אותה העיר בשטרי מכירה או שטרי הלואה או שטרי מתנה או זכרון עדות) - **כתבו** (בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה): **'בשילי'** (כלומר: במקום פלוני כתבנו הך מה שראינו במקום פלוני), **ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני (מקום); כי קיימיתו בהיני - כתבו 'בהיני', ואף על גב דמסירן לכו מילי בשילי**.

אמר רבא: האי מאן (מלוה) דנקיט שטרא בר מאה זוזי, ואמר (להם): "שויה ניהלי תרי בני חמשיין חמשיין (כתבו לי תרי בני חמשים, שכשיפרע לי הלוח חמשים זוזי - אקדע שטרא של חמשים, ולא יהיה צריך לכתוב שובר)" - לא משוינן להו (לא כתבין שלא מדעת הלוח); מאי טעמא? עבדו רבנן מילתא (שתקנו שלא ישתנה שטרו מכמות שהיה) **דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה: ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו (כשיפרענו לוח למלוה חצי חובו - יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוח פן יפסיד שוברו ויתבעהו מלוה כל חובו), **וניחא ללוה כי היכי דניפגם שטריה** (כשיפרע חמשים זוז - הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום, ותנן (כתובות פ"ט מ"ו; דף טז:): **'הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה'** והוא הדין לכל השטרות, כדאמרינן במסכת שבועות: **'וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו' בפרק 'שבועת הדיינין' (דף מא:))**.**

ואמר רבא: האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשיין חמשיין, ואמר "שוינהו ניהלי חד בר מאה" - לא משוינן ליה; עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה: ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגום שטריה (אך כשיפרענו חמשים זוז - יחזיר לו שטר של חמשים, ונשאר בידו שטר של חמשים שני שלם), **וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו**.

אמר רב אשי: האי מאן דנקיט שטרא (מלוה) בר מאה זוזי, ואמר (להו לספריה): "שוונהי ניהלי חד בר חמשיין חמשיין (כתבו חד בר חמשים מההוא זמן ראשון שהרי פרע לי המותר וקדעו שטר זה)" - לא משוינא ליה (לא כתבין ליה שטר אחרנא לא מזמן ראשון וכל שכן מזמן זה של יום כתיבה ואילך); **מאי טעמא? - אמרינן: האי - מיפרע פרעיה** (שמא שטר פרוע הוא זה), **ואמר ליה "הב לי שטראי", ואמר ליה "אירכס לי" וכתיב ליה תברא** (ויש לו שובר ללוה עליו), **ומפיק ליה האי** (ויוציא המלוה עליו שטר של חמשים) **ואמר ליה "האי - אחרנא הוא** (חוב אחר הוא זה שהלוייתי לך פעם אחרת)!"

משנה :

שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד: עשן לשכר - השכר לאמצע; עשן לעצמו - הרי העשיר אומר לעני: "קח לך עבדים וירחצו במרחץ" (דבהיא חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם, ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ אלא מבני ביתו) [תוספות דף יג, ב ד"ה אם עשן לשכר חולקים ואומרים שיכול להביא אחרים ולהשכיר, ומשנתנו רק כשאין מוצא אחרים], קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד". (ואפילו למאן דאמר בפרק קמא (לעיל דף יג). דאית דינא דגוד או אגוד - שאני הכא: דגוד איכא, אגוד ליכא) [## ויש לבדוק מה הדין אם יכול לקנות על ידי הלואה, ולאחר שקנה ישכיר וע"ה השכר יפרע את ההלואה]; והכי מתוך לה התם. [## מה מקום משנה זו כאן? שבמנה לעיל למדנו מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי, ורבי יוסי מסיים: ולא יורע כוחו של זה - וכן אכן: כח העשיר לא יורע בגלל שאחיו העני אינו יכול לנצל את המרחץ].

שנים שחיו בעיר אחת: שם אחד 'יוסף בן שמעון' ושם אחר 'יוסף בן שמעון' - אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה (שיכול הלה לטעון "שטר זה שבידך - אני החזרתיו לך כשהחזרת לי ממון שלווית בו ממני"), ולא אחר יכול להוציא עליהן (על אחד מהם) שטר חוב (דכל חד מצי מדחי ליה אצל חבירו - אלא אם כן יש עדים בדבר: שמעידין זה לזה מה; אבל מן השטר אין יכולין להביא ראיה);

נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע - שטרות שניהן פרועין (בגמרא פריך עלה מרישא ומפרש לה שפיר);

כיצד יעשו (אם רוצים ללוות זה מזה, או מאיש אחר, או לקנות קרקע)? - ישלשו (אבי אביו: ויכתוב 'יוסף בן שמעון בן יעקב' וזה יכתוב 'יוסף בן שמעון בן נפתלי'); ואם היו משולשין (ששמותיהן ושמות אביהן ושמות אבי אביהן שווין) - יכתבו סימן ('יוסף בן שמעון שהוא גוף - או לבן או גיחור - לזה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור'), ואם היו מסומנין (שוין) - יכתבו 'כהן' (אם אחד מהן כהן יכתבו 'יוסף כהן לזה מיוסף ישראל').

גמרא :

ההוא שטרא דנפק לבי דינא דרב הונא, דהוה כתיב ביה 'אני פלוני בר פלוני לויתי מנה ממך' (והיה מוחזק בו אדם אחד שהיה טוען: "פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר כתבו וחתמו ומסרו לי לפי שהלוייתי כך וכך ממון" וכדתנן מתניתין בפירקין (דף קעה): 'הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין' ואת שמי לא הוצרך לכתוב, שהרי מסרו לי, וכתב לי 'ממך', כלומר: ממי שמוחזק בשטר) -

(כבא בתרא קעב, ב)

אמר רב הונא: 'ממך' - (משמע) אפילו מריש גלותא ואפילו משבור מלכא (כלומר: שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו, ונפל ממנו, ומצאתו; ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המוחזק; דמשמע כל מי שמוחזק בשטר ואפילו ריש גלותא מוחזק בו - שאין רגיל להלוות - יגבה לו בו, דאם כן הוה ליה למימר כדלקמן: 'ממך' = ההוא [גברא] דנפיק מתותי ידיה משמע); אמר ליה רב חסדא לרבה: פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך.

נפק, דק ואשכח דתניא: [כמו תוספתא גיטין פ"ז מ"ו] גט שיש עליו עדים ואין בו זמן (והוא אחד משלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר בפרק 'המגרש' (גיטין דף פו).): אבא שאול אומר: אם כתוב בו 'גרשתיה היום' - כשר (קסלקא דעתא השתא כיון דעדים קא חזו ליה בידיה, וכתוב בו 'היום' - הרי כתב בו זמן); אלמא 'היום' = ההוא יומא דנפיק ביה (בבית דין להתגרש האשה) משמע (וחשבנין ליה כזמן גמור) - הכא נמי 'ממך' = מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע (דהא חזו ליה בית דין בידו, וכמי שנכתב שם המלוה בשטר דמי).

אמר ליה אביי: ודלמא אבא שאול (לא חייש לשום זמן בגיטין בדיעבד) כרבי אלעזר סבירא ליה, דאמר 'עדי מסירה כרתי' (דתנן בפרק 'המגרש' (גיטין פ"ט מ"ג) 'שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד - הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר; רבי אלעזר אומר: אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים - כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם' וכי היכי דרבי אלעזר מכשיר ליה בלא עדים משום טעמא דעדי מסירה כרתי - הכי נמי מכשיר ליה בלא זמן משום האזי טעמא גופיה, כדקתני: 'יש עליו עדים ואין בו זמן' בהאי משנה דשלשה גיטין פסולין, ועלה קאי רבי אלעזר ואמר: אף על פי שאין עליו עדים בהאי שטר שאין בו זמן - כשר, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם; והכי נמי אין כותבין בו זמן אלא מפני תיקון העולם דבת אחותו ופירות, כדמפרש בפרק [המביא] תניינא (שם דף יז); וכיון שנתנו ליה בפני עדים - הם יעידו על הזמן ועל הגט, והאי דמצריך אבא שאול לכתוב בו 'אני היום גירשתיך' - לאו משום זמן, דהא אין זה 'זמן', ולזמן לא חייש, כרבי אלעזר; אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט - נתגרשה מי: שאם לא נכתב 'מהיום' בגט זה שאין בו זמן - מנין לנו שיהיה גט? שמא אין בדעתו לגרשה מי: עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה? הלכך בעי אבא שאול שיכתבו 'היום' אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו, כרבי יוסי דאמר (לעיל דף קלו) 'זמנו

של שטר מוכיח עליו, והאי דאמר אבא שאול - היינו דכתבין בגט 'מן יומא דנן ולעלם', אבל הכא ליחוש לנפילה (וכדבר הונא, דאמר 'ממך' = אפילו מריש גלותא, ושמא מאחר נפל ומצאו זה) ! ? אמר ליה: לנפילה לא חיישינן.

ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה?

דתנן: 'שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב' הא הם על אחרים יכולין (אחד מהן שיש לו שטר על אחר שיגבה ממנו ולא יכול זה לטעון "מחבירך נפל ומצאתו"), ואמאי? ליחוש לנפילה! אלא לאו שמע מינה לנפילה לא חיישינן (נמצינו למדין שמי שמוחקק בשטר - יכול לגבות מלוה מאיש אחר הכתוב בתוכו, ואף על פי שהשטר אין מוכיח מי המלוה; וה"ה 'לויית ממך') ! ?

ואבבי לנפילה דחד לא חיישינן (כגון שטר שביד יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק, דהיינו 'נפילה דחד ומציאה דחד': היכי איתרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל ויוסף בן שמעון מצאו? הלכך לא חיישינן). (אבל) לנפילה דרבים חיישינן (גבי 'לויית ממך מנה', דהיינו 'נפילה דרבים': שיש לחוש מאיש אחד בעולם נפל, ואיש אחד בעולם מצאו, כגון זה שמוחקק בו - התם ודאי חיישינן, ולא יגבה בו (הג"ה): חיישינן לנפילה דיחיד ואשכחו רבים ע"כ). עיקר הלשון כן הוא: 'לנפילה דרבים חיישינן', כלומר: שמצאו שום אדם בעולם; אבל לשמצאו יחיד יוסף בן שמעון - לא חיישינן; ורבינו חננאל פירש 'ואבבי לנפילה דחד ואשכחיה האי דשמיא כשמיא דהאי - לא חיישינן שאילו מן האחד נפל - היה צועק ומבקש, וכיון שלא צעק - נתברר כי לזה שמצאו הוא; אבל לנפילה דרבים - דלא ידעינן מי הוא - חיישינן).

(בבא בתרא קעג, א)

ואלא הא דתניא 'כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה - כך אין מוציאין על אחרים' (לכולי עלמא פריך, דהא אפילו אבבי מודה דלנפילה דחד לא חיישינן; וא"כ אמאי תניא בברייתא שאין יכולין להוציא על אחרים?) - (כיון דלאו ב'חיישינן לנפילה' פליגי) במאי קמיפלגי?

באותיות נקנות במסירה קמיפלגי: תנא דידן סבר אותיות נקנות במסירה (תנא דידן סבר לנפילה דחד לא חיישינן; מאי איכא למימר? דלמא איהו יהיב ליה? אותיות נקנות במסירה, ועל כרחו יפרע לו למי שהשטר בידו), ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה (ומתוך כך ידחה הלוח לזה, ויאמר 'פקדון הוא אצלך', ולזה יאמר "אין השטר בידך", ומיהו אם כתבו הרשאה זה לזה - על כרחו ישלם לו);

ואי בעית אימא: דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה (בלא שטר מכירה [אחר], כדפסקין הלכתא בפרק 'המוכר את הספינה' (לעיל עז).), כרבי, וכדאמר רב אשי: 'אותיות מילי נינהו, ומילי במילי לא נקנו' היכא שמסרו לו ונתנו), והכא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי: תנא דידן סבר אין צריך להביא ראיה, ותנא ברא סבר צריך להביא ראיה (ראיה ועדים צריך שמסרו לו לזה בפניהם דלא נימא 'פקדון הוא אצלו' או 'השמיטו ממנו'; ובהכי פליגי מתניתין ותנא ברא: בפלוגתא דאבבי ורבא);

דאיתמר: אותיות נקנות במסירה; אבבי אמר: צריך להביא ראיה, ורבא אמר: אינו צריך להביא ראיה (אלא העמידהו בחזקת המוחזק בו).

אמר אבבי מנא אמינא לה? - דתניא: 'אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו (או בשם אביהם או בשם מלוה אחר, וטוען "אחיי נתנוהו לי" והם אומרים "אתה חטפתו") - עליו להביא ראיה' מאי לאו - הוא הדין לאחרני? ! ?

ורבא אמר: שאני אחין דשמטו מהדדי.

איכא דאמרי אמר רבא: מנא אמינא לה? דתניא: 'אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו - עליו להביא ראיה'; אחין הוא דשמטו מהדדי, אבל אחריני - לא.

ואבבי אחין איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דשמטו מהדדי אימא מיזדהר זהירי (ולא יכול להשמיט מיד אחיו כי נזהר איש מאחיו), ולא צריכי להביא ראיה (וסלקא דעתא אמינא אין צריך המוחזק בו להביא ראיה) - קא משמע לן.

ואלא הא (שלש מחלוקות בדבר), דתניא: 'כשם שמוציאין הן שטר חוב על אחרים - כך מוציאין זה על זה' - במאי קמיפלגי?

ב'כותבין שטר ללוה ואע"פ שאין מלוה עמו' קמיפלגי: תנא דידן סבר כותבין שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו: זימנין דאזיל לגבי ספרא וסהדי, ואמר להו: "כתבו לי שטרא דבעינן למיזף מיוסף בן שמעון חברי" (כסבור הוא לרמות בו חבירו ולגבות ממנו בשטר זה, והוא אינו יודע מה ששנינו שאין יכול להוציא על חבירו ששמו כשמו), ובתר דכתבי וחתמי ליה נקיטא ליה ואמר ליה "הב לי מאה דיזפת מינאי"; תנא ברא סבר: אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו (ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב, וכיון דאינהו ידעי ואין מקפידים זה על זה - לא חיישינן תו לשום רמאות, כיון דלנפילה לא חיישינן).

[למדנו במשנה:] נמצא לאחד (מלוה) בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון (שחייב לי ממון) פרוע - שטרות שניהם פרועין (ואף על גב דאמרן בשילהי 'שנים אוחדין' (בבא מציעא כ:)) 'סימפון היוצא

מתחת ידי מלוה אינו אלא כמשחק ופסול' - הא אוקימנא להך משנה התם כגון שנמצא השטר בין שטרותיו קרועין, הלכך השובר כשר).
טעמא דנמצא, הא לא נמצא מצי מפיך? והאנן 'ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב' תנן?

אמר רבי ירמיה: במשולשין (פירוש בשטר שלשה דורות: יוסף בן יעקב בן יצחק, ובאידך כתב יוסף בן יעקב בן דוד, ובשובר כתב סתם יוסף בן יעקב, כדמתוך לקמן; הלכך איתרע כחם של השטרות), והם בחזקת פרועים: שכל אחד טוען "שלי פרוע", והמלוה אינו יכול להכחישו הואיל ונמצאו השטרות בין השטרות קרועים).
ונחזי תברא בשמא דמאן דכתיב?
אמר רב הושעיא: במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר.
אביי אמר: (מתניתין - כשנמצאו בבית לוח מיירי, והכי קאמר: 'נמצא ללוה (אחד) בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון עלי (שאני חייב לו) פרוע (שובר) שהשטר שהיה נושה בו יוסף בן שמעון פרוע הוא, והיו שני יוסף בן שמעון נושים בו) - שטרות שניהם פרועין (ואילמלא זה השובר היו שניהם נפרעין ממנו שטרותם כדאוקמינן: שהם יכולין להוציא שטר חוב על אחרים, ועכשיו בזה השובר הורע חזקתם, דקיימא לן יד בעל השטר על התחתונה, וכשיוציא כל אחד מהם שטרו - אומר לו "הנה השובר עליך").
(ומיהו נראה בעיני שאם שניהם באים בהרשאה זה מזה על הלוה - יכולין לגבות אחד מן השטרות ממה נפשך מן הלוה, שהרי מודה הוא בעל כרחו בשני השטרות, אלא שפרע אחד מהן; ומיהו אי טעין לוח ואומר "לשניכם פרעתי, והשובר נכתב סתם על שניכם" - נראה בעיני דטענה מעלייתא היא, אבל היכא דמודה בשתי הלוואות, אלא שפרע אחת, נהי נמי דהורע כח המלוין לגבות כל אחד חובו, אבל יעשו שטר ביניהם ויגבו בין שניהם מן הלוה שטר אחד על ידי שיכתבו הרשאה זה לזה).

כי צד יעשו ישלשו כו' נואם היו משולשין - יכתבו סימן, ואם היו מסומנין - יכתבו 'כהן':
תנא אם היו שניהם כהנים (משולשים וכהנים) - יכתבו דורות (מרבועים: יוסף בן יעקב בן יצחק בן אברהם, יוסף בן יעקב בן דוד: דכולי האי לא יהיו שמות אבותיהן שוין).

משנה:
האומר לבנו (מצוה בשעת מיתתו): "שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע אי זהו (והלוה האמינני ולא החזרתי שטרו ואיני רוצה ליענש)" - שטרות כולן פרועין (חוץ מאותן שיאמרו "עדיין לא פרענו"); נמצא לאחד (ללוה אחד) שם (בבית המת) שנים (שני שטרות: שלוח ממנו שני הלוואות) - הגדול פרוע והקטן אינו פרוע (ד"שטר בין שטרותיו" קאמר, דמשמע אחד ולא שנים).

גמרא:
אמר רבא: "שטר לך בידי פרוע" - גדול פרוע והקטן אינו פרוע;
"חוב לך בידי (משמע מה שאתה חייב לי, ואפילו כתוב החוב בהלוואות דקות בשטרות הרבה) פרוע" - שטרות כולן פרועין.
אמר ליה רבינא לרבא (גירסת הרשב"ם: לרב אשי): אלא מעתה "שדי מכורה לך" - שדה גדולה מכורה לו, "שדה שיש לי מכורה לך" - (מי נימא) כל שדותיו מכורין לו (קאמר? כמו 'שדה אדום' קנפיינ"א, וכמו 'ובהמה רבה' (יונה ד)?
(ומשני): התם יד בעל השטר על התחתונה (דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דהיינו לוקח; ומילתיה דרבא דלעיל נמי משום האי טעמא: דיד בעל השטר על התחתונה, דהיינו מלוה; הלכך "חוב לך בידי פרוע" - כל השטרות שיש לו עליו פרועין).

משנה:
המלוה את חבירו על ידי ערב - לא יפרע מן הערב (תחלה עד שיתבע את הלוה לדין, ויחייבוהו בית דין; ואם אין לו מה לשלם - אז יפרע מן הערב; הכי מפרשינן לה בגמרא במסקנא);

(בבא בתרא קעג, ב)
[המשך המשנה]
ואם אמר לו "על מנת שאפרע ממי שארצה" - יפרע מן הערב (בגמרא אמרינן 'חסורי מיחסרא והכי קתני כו' ומפרש לה).
רשב"ג אומר: אם יש נכסים ללוה - בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב (תחלה);
וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הערב לאשה בכתובתה (ואין לבעל נכסים) והיה בעלה מגרשה (וצריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו) - ידידונה (הבעל) הנאה (על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה), שמא יעשו קנוניא על

נכסים של זה ויחזיר את אשתו (דחיישין שמא דעתו להחזיר את אשתו ולאכול כתובתה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב, וקנוניא בעלמא הוא דעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב).

גמרא :

מאי טעמא (לא יפרע מן הערב)? (דקסלקא דעתך השתא 'לא יפרע כלל' קאמר מתניתין: דלא מהני ערבות אלא להכי: שאם מת לוה או ברח - אז יפרע מן הערב, אך אם הלוח בפנינו בשעה שתובע מלוה את חובו כיון שהעמידו ערב ללוה בפנינו - פטור.)
רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: "גברא אשלימת לי - גברא אשלימי לך" (הפקדתי הלוה על מנת שאם ימות או יברח שאפרע ממנו, והרי אני מחזירו [את הל'ה] לך, ותתבענו בדין ואני פטור)."

מתקיף לה רב נחמן: האי (דמתניתין שלא יפרע הערב כלום) - דינא דפרסאי (וקסלקא דעתא השתא דהכי קאמר: שמנהג פרסיים לדון כן, דאמר ליה "גברא אשלימת לך")?
אדרבה: בחר ערבא אזלי (אף כשיש נכסים ללוה)!
אלא 'בי דינא דפרסאי' דלא יהבי טעמא למילתיהו (שגם זה דבר שאינו הגון הוא, לומר שלא יפרע מן הערב כלל: אם כן מאי אהני ערבות?!) (אלא ודאי להכי נכנס בערבות: שאם אין נכסים ללוה - שישלם לו ערב תחתיו את הממון.)
אלא אמר רב נחמן: מאי 'לא יפרע מן הערב'? - לא יתבע ערב תחלה (דלא נעשה ערב אלא על מנת אם ימות הלוה או ימאן לבא לדין או שיחייבוהו בית דין ולא יהיה לו מה לפרוע - אז יפרע מן הערב).
תניא נמי הכי 'המלוה את חבירו על ידי ערב - לא יתבע ערב תחלה; ואם אמר "על מנת שאפרע ממי שארצה" - יתבע ערב תחלה' (וכגון שאין נכסים ללוה, דהכי מפרשין לה מתניתין לקמן).

אמר רב הונא: מניין לערב דמשתעבד (באמירה בעלמא בלא קנין)? - דכתיב (בראשית מג, ט) 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו [אם לא הביאתי אליך והצגתי לפניך וחסאתי לך כל הימים]'.
מתקיף לה רב חסדא: הא - קבלנות היא (לקמן מפרש: "תן לו ואני קבלן", ובאמירה בעלמא הוי קבלן, והכי מוכח לקמן בשמעתין; אבל אם נשא ונתן ביד - אמרין לקמן דאין למלוה על הלוה כלום), דכתיב (בראשית מב, לז) [ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך] תנה אותו על ידי ואני אשיבנו (כלומר: כאילו מקבלו בידי אחזירנו לך)?!
אלא אמר רבי יצחק: מהכא: (משלי כט) 'לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו' ('לקח בגדו' - למלוה קאמר קרא: קח בגדו של ערב כי ערב בשביל איש זר, דהיינו: אמירה בעלמא דלא כתיב הכא קבלנות), ואומר (משלי ו, א-ג) 'בני אם ערבת לרעך (ממון) תקעת לזר כפיך [פסוק ב] (או) נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך' (שחרפתו וגדפתו) - [פסוק ג] עשה זאת אפוא בני והנצל (משני דברים הללו) כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך' (1) על כי באת בכף רעך - דהיינו ממון שיש לו עליך - לך התרפס התר לו פיסת ירך ותן לו מעותי; (2) ורהב רעך - על שחרפתו הרבה עליו ריעים ובקש מחילה:) אם ממון יש לו בידך - התר לו פיסת יד [כלומר: לך התרפס], ואם לאו - הרבה עליו ריעים [כלומר: ורהב רעך].
אמר אמימר: ערב דמשתעבד - מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי: לרבי יוסי, דאמר 'אסמכתא קניא' - ערב משתעבד; לרבי יהודה (דפטיקנא הלכה כרבי יהודה), דאמר 'אסמכתא לא קניא' (והיינו אסמכתא: "אם לא יפרע לך - אני אשלם לך"; וכל 'דאי' הוי אסמכתא: סומן ובוטח בלבו שהלוה יפרענו, ואילו היה יודע שלא יפרע הלך - לא היה נכנס בערבות) - ערב לא משתעבד.

אמר ליה רב אשי לאמימר: הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד?!

אלא אמר רב אשי: בההוא הנאה דקא מהימן ליה - גמר ומשתעבד נפשיה (בלב שלם, ושליחותא דערב קא עביד מלוה, כאילו הוא עצמו הלוה).

[עיי' בקהילות יעקב בקידושין בענין אסמכתא, והסבר דברי רב אשי]

ואם אמר "על מנת שאפרע ממי שארצה" כו' - [יפרע מן הערב]:
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שאין נכסים ללוה, אבל יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב.
והא מדקתני סיפא 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב' - מכלל דתנא קמא סבר לא שנו הכי ולא שנו הכי?!

חסורי מחסרא והכי קתני: המלוה את חבירו על ידי ערב - לא יפרע מן הערב, ואם אמר "על מנת שאפרע ממי שארצה" - יפרע מן הערב; כמה דברים אמורים? בשאין נכסים ללוה, אבל יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב; וקבלן - אף על פי שיש נכסים ללוה - יפרע מן הקבלן (אם ירצה המלוה).

(בבא בתרא קעד, א)

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם יש נכסים ללוה - אחד זה (ערב) ואחד זה (קבלן) - לא יפרע מהן (אלא מן הלן).
אמר רבה בר [תיקון גירסה של בעל מלא הרועים] חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו (ולא בברייתא) - הלכה כמותו, חוץ מ'ערב' (משנה זו; אלא יפרע מן הקבלן, ואף על פי שיש נכסים ללוה, כרבנן) ו'צידין' (ב'מי שאחזו' במסכת גיטין), ו'ראיה אחרונה' (בסנהדרין בפרק ז' בורר: שני משניות של רביה: כל זמן שמביא ראיה כו'; בראשונה הלכה כמותו, באחרונה אין הלכה כמותו).
נתוספות ד"ה חסורי מחסרא ...

וחמש מדות בערבות א' המלוה על ידי ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע תובע הלוח תחלה בב"ד בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה ואם לא יוכל לכופו ללוה ולא ציית דינא נכנס לביתו של ערב ב' אם התנה ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פ' אם ירצה לדון עם הערב תחלה ואם ירצה יתבע מן הלוח תחלה כדאמרין אם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ש"מ דברצון מלוה תליא מילתא ג' ואם יש לו נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוח תחלה ד' וקבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין יש לו נכסים ללוה בין אין לו נפרע מן הערב תחלה ה' נושא ונותן ביד יפרע מן הערב ולא מן הלוח שאין למלוה על הלוח כלום ואם לא מצא שום להפרע מן הערב חזר על הלוח מדר' נתן דקיימא לן כוותיה אפילו בבעל חוב דעלמא וכוליה ערבין בעי קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן דהיינו תן לו ואני אתן לך אי נמי שאינו מזכיר לשון הלואה אלא לשון פרעון דקאמר ייט"י דונראי ולא קאמר ייט"י דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלש על שלש דבציר מהכי לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור לשק כדאמרין בשנים אוחזין (ב"מ דף ז.) כיון דנקט ביה שלש על שלש לשון רבינו תם ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אומר ר"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש היאך אמר מכל מקום קבלן קאמר דהוי.

אמר רב הונא: "הלוהו ואני ערב", "הלוהו ואני פורע", "הלוהו ואני חייב", "הלוהו ואני <נותן> [אתן]" - כולן לשון ערבות הן (דהא לשון הלואה קאמר: "הלווהו: הוא יהיה לוח ואני פורע אם לא יפרע לך"); "תן לו ואני קבלן", "תן לו (מסור הממון בידו) ואני פורע (ואני אפרענו לך)", "תן לו ואני חייב", "תן לו ואני <נותן> [אתן]" - כולן לשון קבלנות הן (אין כאן לשון הלואה אלא שליחותיה דהאי, דקאמר: "תן לו" = עביד מלוה). איבעיא להו: "הלוהו ואני קבלן", "תן לו ואני ערב" מאי?
אמר ר' יצחק: לשון ערבות - ערבות (לא שנא קאמר "הלווהו" ולא שנא קאמר "תן לו"), לשון קבלנות - קבלנות;
רב חסדא אמר: כולן לשון קבלנות הן (ואפילו "תן לו ואני ערב", אפילו "הלווהו ואני פורע", "הלווהו ואני חייב", "הלווהו ואני נותן לך") בר מ"הלוהו ואני ערב" (דכיון דנקט לשון הלואה ולשון ערבות - אז מוציא מכלל קבלנות);
רבא אמר: כולן לשון ערבות הן (אפילו "הלווהו ואני קבלן", "תן לו ואני פורע", "תן לו ואני חייב", דמשמע "אני אפרע בשבילו אם לא יפרע הוא") בר מ"תן לו ואני נותן" (וכל שכן "תן לו ואני קבלן").
אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי: הכי אמר אבא: "תן לו ואני נותן" - אין למלוה על הלוח כלום;
ולא היא: לא מיפטר לוח מיניה דמלוה עד שישא [הקבלן מהמלוה] ויתן [ללוה] ביד.

(וקיימא לן כרבא, דהוא בתרא, ודוקא "תן לו ואני נותן", דשניהם לשון מתנה - משמע קבלנות, שבאותו לשון שצויהו למסור לזה - קבל עליו לפרעו, דמשמע כאילו קבל הוא עצמו מיד המלוה; בערבות לא יפרע מן הערב תחלה אלא מן הלוח, ובקבלנות מאיזה שירצה יפרע, כרבנן דמתניתין; אבל אם נשא ונתן ביד - אין למלוה על הלוח כלום.)

ההוא דינא דאחתיא למלוה לנכסי [דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה; סלקיה רב חנין בריה דרב יבא. אמר רבא: מאן חכים למעבד כי הא מילתא? אי לאו רב חנין בריה דרב יבא קסבר נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה (גירסת הרשב"ם: 'אינון ערבין ביה'; כדכתיב (משלי כב, כז) אם אין לך שלם למה יקח משכנך מתחתיו וכתיב (דברים כד, יא) יוציא אלק העבט החוצה), ותנן 'המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב', וקיימא לן: לא יתבע ערב תחלה (אין נכון להטריח את הערב חנם דלמא מפצי ליה לוח; והוא הדין לנכסי דאינש: למה נזלזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם? שמא יטלקנו לוח במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו)!

ההוא ערבא דיתמי (אביהם לוח בחייו, וזה נעשה ערב למלוה בשבילו) דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו ליתמי (ולאחר מותו פרע הערב תחלה מקמי דנתבעינהו ליתמי, כלומר: משלם פרע, ולא משל יתומים: שלא הספיק לתבעם, ועתה חזר עליהם ותובעם); אמר רב פפא: פריעת בע"ח מצוה (הערב עתה נעשה בעל חוב, ומלוה על פה הוא, ומצוה לפרעו), ויתמי לאו בני

מיעבד מצוה ניהו (ואם יתומים פחותים מ"ג – דלאו בני מיעבד מצוה ניהו, וכי גדלי לישתעי דינא בהדיהו, כדאמר ב'חזקת הבתים' (לעיל לג.) גבי עובדא דרבה בר שרשום); **ורב הונא בריה דרב יהושע אמר:** (לעולם יתמי בני מיעבד מצוה ניהו כדאמר בערכין בפרק 'שום היתומים' (דף כב.)) 'יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שיבקייהו'; אלא היינו טעמא דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי וידעו לטעון ולחזור אחר דינם: **אימר צררי אתפסיה** (צררי אתפסיה אביהם למלוה בחייו לפטור את הערב, והלכך על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו) [## או אולי אתפסיה לערב?];

(בבא בתרא קעד, ב)

מאי בינייהו (כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי)? **איכא בינייהו כשחייב מודה** (בשעת מיתתו, דליכא למיחש לצררי: לרב הונא גבי מיתמי, לרב פפא לא גבי עד דגדלי); **אי נמי דשמתוהו** (שלא רצה לפרוע בחייו) **ומת בשמתיה**. **שלחו מתם: שמתוהו ומת בשמתיה** (היכא דשמתוהו ומית בשמתיה הדבר ידוע שלא פרעו וכמי שחייב מודה דמי) - **הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע** (דגבי מיתמי, ולא אמרינן 'יתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו'; 'הלכתא' גרסינן, ולא גרסינן 'והלכתא'). (ואף על גב דקיימא לן לקמן בפירקין [קעו, א בדברי רב פפא]: 'מלוה על פה גובה מן הירושין' - הני מילי כגון דשמתוהו ומית בשמתיה, אי נמי כשחייב מודה; ופסקינן לקמן הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישינן למימר יתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו, אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו אביהן בחייו או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהן "תנו" – נותנין, כדפסקינן בערכין, ואין ממתניין עד דגדלי, כדשלחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע; ורבא נמי, דפסק בערכין (שם) הלכתא ד'אין נזקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן', ואם אמר "תנו" – נותנין, נראה בעיני דלא פליג אדרב הונא: כיון דחייב מודה - כמאן דאמר "תנו" דמי, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר "תנו", ורבא איירי באומר "תנו" אף על גב דאין חייב מודה; וכל הני - גבייתן ממקרקעי דיתמי; ונראה בעיני דבזמן הזה - דליכא מקרקעי כל כך - אף על גב דקיימא לן 'מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב' - בזמן הזה דינם לגבות ממטלטלי דשבק להון אבוהון, כמו שתקנו הגאונים בכתובת אשה: דפסקינן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי, ואפילו הכי נהגו לגבות ממטלטלי; ומביא אני ראיה מההוא דכתובות (דף סז.) דארנקי דמחוזא, דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתיהו עלייהו, והוא הדין לבעל חוב דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהן היה חייב לזה, וכן הלכה למעשה: דהא אמרינן לקמן 'מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לוי' ואי ממטלטלי דשבק להון אבוהון לא גובה - אין לך נעילת דלת גדול מזה, דהא לא שכיחי לן מקרקעי).

מיתיבי 'ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו (ותובע את היתומים, ואמר "פרעתי חוב של אביכם", והשטר מוכיח: שהרי החזירו לי המלוה) - **אינו גובה** (עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדיהו, ואז ישבע ויפרע מהם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים); **ואם כתוב בו "התקבלתי ממך (מן הערב)" - גובה**; **בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה, אלא לרב פפא קשיא!** **שאני התם: להכי טרח וכתב ליה "התקבלתי ליה"** (דהוי ערב מוחזק בשטר שיש לו עליהם, ולא חשיבא מלוה על פה; ובמלוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי, דלא אמרינן הכא 'מצוה' אלא חוב ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם).

ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי; **אמר ליה רב מרדכי לרב אשי:** **הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא:** **אפילו למאן דאמר חיישינן לצררי - הני מילי ישראל** (הני מילי במלוה שהוא ישראל שדינו של לווה לפרוע למלוה, שהרי המלוה לא יתבענו לערב תחלה), **אבל (היכא דהוי המלוה) עובד כוכבים, (אין הלוח מתפיסו לעובד כוכבים צרי)** **כיון דבתר ערבא אזיל** (דהא ידע ישראל דעובד כוכבים הדר תו וגובה זמנא אחריתי מן הערב) - **לא חיישינן לצררי!** **אמר ליה: אדרבה! אפילו למאן דאמר לא חיישינן לצררי, הני מילי ישראל, אבל עובדי כוכבים - כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי - (כשנעשה היהודי ערב לעובד כוכבים) אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא - לא הוה מקבל ליה** (לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות, שהרי זה יודע בודאי שהעובד כוכבים יחזור עליו ולא על הלוח, והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי).

וכן היה רשב"ג אומר: **הערב לאשה בכתובתה וכו' [והיה בעלה מגרשה - ידירנה הנאה שמה יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו]:** **משה בר עזרי - ערבא דכתובתה דכלתיה הוה;** **רב הונא בריה - צורבא מדרבנן הוה, ודחיקא ליה מילתא;** **אמר אביי:** **ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא, דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאכוה, והדר נהדרה!?** **אמר ליה רבא:** **והא 'ידירנה הנאה' תנן?** **אמר ליה אביי:** **אטו כל דמגרש כבי דינא מגרש?**

לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא (ואי מגרשתו לא מצי מהדר לה); אמר אביי:
היינו דאמרי אינשי 'בתר עניא אזלא עניותא'.

ומי אמר אביי הכי? והא אמר אביי (בפרק 'יש נוחלין'): 'איזהו רשע ערום? זה
המשיא עצה למכור בנכסיה' (המתעבר על ריב לא לו' [משלי כו, יז] ומבטל מחשבת הנותן שאמר "נכסי לך
ואחריו לפלוני", וברצונו לא היה ראשון מוכר לאחרים להפסיד 'אחריו' – ערום: דמכל מקום מצליח הוא,
ומה שעשה עשוי: שהנותן לא מיחה בשעת המתנה), **כרבן שמעון בן גמליאל** (דאמר אם קדם ראשון ומכר -
מה שעשה עשוי, כי אין ל'אחריו' אלא מה שישיר ראשון, והרי לא שיר לו כלום!) ?
בנו שאני, וצורבא מרבנן שאני.
והא ערב הוא [וקיימא לן (לקמן בשמעתין)] 'ערב דכתובה לא משתעבד' ?
קבלן הוה.

הניחא למאן דאמר 'קבלן דכתובה - אף על גב דלית ליה נכסי -
לבעל משתעבד', שפיר! אלא למאן דאמר 'אי אית ליה - משתעבד',
אי לית ליה - לא משתעבד' מאי איכא למימר (דהא לא הוה ליה נכסי לרב הונא,
ולא נשתעבד אביו)?

שהיה סבור שלא יפסיד), ואישתדוף; ואיבעית אימא: אבא לגבי בריה
שעבודי משעבד נפשיה, דאיתמר: ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד
(כדמפרש טעמא לקמן מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה); קבלן דבעל חוב דברי הכל
משתעבד; קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי: מר סבר אי אית
ליה נכסי ללוה - משתעבד, אי לית ליה - לא משתעבד (דלא גמר בלבו
לשעבד נפשיה, ואינו אלא פטומי מילי: שירא להפסיד, ואיכא למימר: אמוראי פליגי בהא מילתא, ושמעתייהו
לא איתפרשו בגמרא), ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה - משתעבד;
והלכתא: ערב - בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד (אף על גב דלית ליה
נכסי), בר מערב דכתובה, דאע"ג דאית ליה לבעל - לא משתעבד; מאי
טעמא? מצוה הוא דעבד (המשדך בזיוגן - אין דעתו לפרוע הערבות, אבל מתכוין לזווגן: שע"י
ערבות זו מתרצין), ולא מידי חסרה (לאשה, דהא 'טב למיתב טן דו', ולטובתה נתכוין).

אמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר: "מנה לפלוני
בידי" נאמן: חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש.
מתקיף לה רב נחמן: וכי אדם עושה קנוניא על בניו (להנחיל לאחרים
ולהפסיד את בניו)? (ואפילו הכי) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו 'שכיב מרע שאמר
"מנה לפלוני בידי": אמר "תנו" - נותנין, לא אמר "תנו" - אין
נותנין' (אם לא אמר "תנו" - אין נותנין לאותו פלוני אף על גב דהודה שיש לו מנה משל פלוני בידו),
(אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו?) אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו
(נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר, לא הוא ולא בניו) -

(בבא בתרא קעה, א)

הכא נמי (גבי הקדש): אדם עשוי שלא להשביע את עצמו (איכא למימר לכך נתכוין
ואמאי קאמר רב הונא 'נאמן ונותנין לו המנה'?) !

[רבנו גרשום: שאם יקום מחליו - שלא יאמרו עליו בני אדם: "מזל גדול של
עושר יש לפלוני שקבץ ממון כל כך" - ואמאי אמר רב הונא 'נאמן' ?]
כי קאמר רב הונא התם - דנקיט שטרא (ההוא מלוה, וזה הודה לו).
(ופרכינן: מכלל דרב ושמואל דלא נקיט שטרא (והלכך אין נותנין לו כי לא אמר "תנו")?
אמר "תנו" - נותנין (אי הכי - כי אמר "תנו" אמאי נותנין)? מלוה על פה הוה,
ורב ושמואל דאמרי תרוייהו 'מלוה על פה אינו גובה לא מן
היורשין ולא מן הלקוחות' ? (ואי (לאו) משום טעמא דמצוה לקיים דברי המת - לא היה
להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו) !

אלא אמר רב נחמן: אידי ואידי (בין זה שאמר שכיב מרע "מנה לפלוני בידי" והוא בא
ליפרע מן ההקדש, ובין זה הבא ליפרע מבניו) - דנקיט שטרא (כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי
שכיב מרע מנה), ולא קשיא: הא (דהקדש) דמקויים (דאיכא הנפק), הא [דבר
ושמואל] דלא מקויים: אמר "תנו" - קיימיה לשטריה (ולא צריך מלוה
לקיימיה), לא אמר "תנו" לא קיימיה לשטריה (חיישינן דלמא משום שלא להשביע את
בניו אמר הכי, ולא גבי עד דמקיימי לשטריה).

אמר רבה: שכיב מרע שאמר "מנה לפלוני בידי", ואמרו יתומין
"פרענו" - נאמנין; "תנו מנה לפלוני" ואמרו יתומין "פרענו" -
אין נאמנין.

כלפי לייא! איפכא מסתברא! אמר "תנו מנה", כיון דפסקה אבוהון למילתא (שגמר דבריו וצוום לפרוע) איכא למימר דפרעיה, "מנה לפלוני בדי", כיון דלא פסק אבוהון למילתא - איכא למימר דלא פרעיה!?

אלא אי איתמר - הכי איתמר: שכיב מרע שאמר "מנה לפלוני בדי", ואמרו יתומין "חזר ואמר לנו אבא 'פרעתי' - נאמנין; מאי טעמא? (דלמא) אדכורי מידכר (והלכך לא רצה לומר עדיין תנו); "תנו מנה לפלוני" ואמרו יתומין "חזר ואמר אבא 'פרעתי' - אין נאמנין, דאם איתא דפרעיה - לא הוה אמר "תנו".

בעי רבא: שכיב מרע שהודה (בעל חובו טוען לו "מנה לי בידך" ואמר לו "הן") - מהו (דכח"ג אמרינן בסנהדרין בפרק 'זה בורר' (דף כט:)) דצריך שיאמר "אתם עדי" ואי לא - מצי אמר ליה "משטה אני בך"? צריך לומר "אתם עדי" או אין צריך לומר "אתם עדי"? צריך שיאמר "כתובו" או אין צריך לומר "כתובו" (דאמרינן ב'חזקת הבתים' (לעיל מ:)) הודאה בפני שנים - צריך שיאמר "כתובו"? אדם משטה בשעת מיתה או אין אדם משטה בשעת מיתה?

בתר דבעיא - הדר פשטה: אין אדם משטה בשעת מיתה [ואין צריך לומר "אתם עדי"], ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (וא"צ לומר כתובו).

משנה:

המלוה את חבירו בשטר (אפילו אין כתוב בו אחריות) - גובה מנכסים משועבדים (מכורין) (הא פסקינן הלכתא בישנים אוחזין' (בבא מציעא טו:)) דאחריות טעות סופר הוא, וכמי שכתוב בו אחריות דמי); על ידי עדים - גובין מנכסים בני חורין;

(בבא בתרא קעה, ב)

[המשך המשנה]

הוציא עליו (מלוה) כתב ידו (של לווה) שהוא חייב לו (ממון, ואין כאן עדות אחרת) - גובה מנכסים בני חורין (דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים: דכיון דאיכא תרתי: שטר ועדים - מפקי ליה לקלא, ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חרי למוכר לגבות מהם);

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות (שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב) - גובה (מן הערב) מנכסים בני חורין (בערבות שבעל פה, דמלוה על פה היא, כיון דלא חתימי עדים על הערבות; והוא הדין לערב בלא שטר אחר מתן מעות);

מעשה ובא לפני רבי ישמעאל, ואמר גובה מנכסים בני חורין. אמר לו בן ננס: אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין! אמר לו: למה?

אמר לו: הרי החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו "הנח לו [ואני אתן לך]" - פטור, שלא על אמונתו הלוהו! אלא איזה הוא ערב שהוא חייב? - "הלוהו ואני נותן לך" חייב, שכן על אמונתו הלוהו (דכל ערב שלאחר מתן מעות - לא הוי ערב, שלא על אמונתו והבטחתו של ערב זה הלוהו).

ואמר רבי ישמעאל: הרוצה שיחכים - יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה [גדול (הב"ח)] יותר מהן, והן כמעין הנובע; והרוצה שיעסוק בדיני ממונות - ישמש את שמעון בן ננס.

אמר עולא: דבר תורה: אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה - גובה מנכסים משועבדים; מאי טעמא? שעבודא דאורייתא ('יוציא אליך העבוט' (דברים כד, יא)) והוא הדין למקרקעי; ואלא מה טעם אמרו 'מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסין בני חורין'? - משום פסידא דלקוחות (שלא יוכלו להזהר בְּדָבָר שאין ידוע לְעוֹלָם) [## ואם יש סנטר - האם אם אין צריך שטר או עדים, דאיהו דאפסיד אנפשייהו"].

אי הכי - מלוה בשטר נמי!?

התם אינהו נינהו דאפסידו אנפשייהו.

ורבה אמר: דבר תורה: אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין; מאי טעמא? שעבודא לאו דאורייתא (וקרא - במשכנו שלא בשעת הלוואתו [בבבא מציעא (דף קיד:)]); ומה טעם אמרו 'מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים'? כדי שלא תנעול דלת בפני לויין. אי הכי מלוה על פה נמי?

התם לית ליה קלא.

ומי אמר רבה הכי (שעבודא לאו דאורייתא)? והא אמר רבה (והא אמרין בפרק י"ש נוחלין) (לעיל דף קכד): שלחו מתם: 'בכור נוטל פי שנים במלוה', ואמר רבה עלה: 'גבו קרקע (בחובת אביהם) יש לו (דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי, וקרינא ביה 'בכל אשר ימצא לו' אלמא שעבודא דאורייתא), גבו מעות - אין לו! וכי תימא איפוך דרבה לעולא ודעולא לרבה (גירסת הרשב"ם: איפוך: גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו: דמעות הלוהו ומעות משלם, ודמי טפי ל'אשר ימצא לו') - והא אמר עולא 'דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורת' [עיי' תוספות] (ונפקא ליה בפרק קמא דבבא קמא (דף ח). מ'והאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו': מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים - אלמא שעבודא דזיבורית דאורייתא)? (ומשני): <אלא> רבה - טעמא דבני מערבא קאמר (דאמר התם 'נוטל פי שנים במלוה' - במקרקעי אמור, ולא במעות), וליה לא סבירא ליה (ומיהו לדידיה סבירא ליה דבכור אינו נוטל פי שנים, ולא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות: דשעבודא לאו דאורייתא).

רב ושמואל דאמרי תרוייהו: 'מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות'; מאי טעמא? שעבודא לאו דאורייתא; רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו 'מלוה על פה גובה מן היורשין ובין מן הלקוחות', מאי טעמא? שעבודא דאורייתא!

מיתיבי: 'החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו - פטור; ולא עוד אלא שאם מת השור - יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו' (אלמא מלוה על פה [חייב נזיקין

לפני פסק של בית דין] גובה מן היורשים, וקשיא לרב ושמואל! ?

אמר רבי אלעא אמר רב: בשעמד בדין (דמעשה בית דין - כמלוה בשטר דמי). והא 'הרגו' קתני?

אמר רב אדא בר אהבה: שעשאו (השור) טרפה (ועמד בדין קודם שיצתה נשמתו). והא אמר רב נחמן 'תני תנא: "מת וקברו" (השור דחפו וקברו בתוך קרקעית הבור)'?

התם - דיתבי דייני אפומא דבירא (לפני מותו) וחיבוהו.

[## תירוץ דחוק, כדי לקיים את דברי רב ושמואל; ולפי זה נראה שהברייתא כשיטת רבי יוחנן וריש לקיש!]]

(בבא בתרא קעו, א)

אמר רב פפא: הלכתא: מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות: גובה מן היורשין - כדי שלא תנעול דלת בפני לוי, ואינו גובה מן הלקוחות - דלית ליה קלא (לעיל פירשתי גביית מלוה מן היתומים, וגם בפרק 'שום היתומים' בערכין (דף כב): 'אמר רבא: הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים כו'). [ברי"ף: שיעבוד דאורייתא]

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין דכ"ז:

בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן: הוחזק כתב ידו בבית דין (לאחר זמן שמסר לו הלוה למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון, ובא בבית דין, והודה בפניהם שהוא כתב ידו, וכתבו לו בית דין 'הנפק': הוא הנקרא 'אשרתא' ו'קיום השטר') - מאי (מי אמרין הרי הוא מעתה כשטר שיש בו עדים, ויגבה ממשעבדי, דאחריות טעות סופר הוא: דכל שטר מלוה ומכירה שחותמים בו עדים - גובין ממשעבדי כאילו כתוב בהן אחריות? או דלמא קיום שטר אינו מועיל לשום שטר אלא להחזיקו בבית דין לכמות שהיה מקודם לכן: שאילו ימותו עדים או לוח - לא יוכל לטעון "שטר זה מזויף הוא", דב"ד קיימוהו, ויגבה בו המלוה, וגם זה לא יגבה אלא מבני חורין, ולהכי אהני בית דין: שלא יוכל לוח לומר "אין זה כתב ידי")?

אמר ליה: אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין - אינו גובה אלא מנכסים בני חורין.

מתיב רמי בר חמא: [גיטין פ"ט מ"ג [ד] דף פ"ט] 'שלשה גיטין פסולין (לינשא בו), ואם נישאת - הולד כשר, ואלו הן: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים (אלא שנמסר לה בפני עדים, דעדי מסירה כרתי ליה בדיעבד), יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד - הרי אלו שלשה גיטין פסולין (בגיטין מפרש 'הרי אלו' דרישא ו'הרי אלו' דסיפא - למעוטי מאי? והתם מפרשא כולה), ואם נישאת הולד כשר. רבי אלעזר אומר: אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים - כשר

(לכתחלה דסבירא ליה עדי מסירה כרתי), וגובה מנכסים משועבדים (כלומר: ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו, ואין בו עדים אלא שנמסרו בפני עדים - גובה מנכסים משועבדים) (והכי מפרש התם רבי יוחנן אליבא דרבי אלעזר בפרק [המביא תניינא] (גיטין כב): שאפילו בשאר שטרות - גובה מנכסים משועבדים בעדי מסירה בלבד; אלמא: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים - גובה ממשעבדי, וכל שכן הוחזק בבית דין)!

שאני התם דמשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה (כשנכתב השטר - נכתב כדי למסרו בפני עדים: שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה; הלכך: כיון דלרבי אלעזר עדי מסירה כרתי - כאילו נחתמו

בתוך השטר דמי; אבל אנו מיבעיא לן בהוציא כתב ידו בעלמא: ששמו של לוח חתום בו, שזה מסר לו במקום הודאה שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר "פרעתי" כל זמן שחתימתו ביד מלוה, שלא נעשה השטר בלשון של שטר שעדים חתומים בו, ואחר זמן החזיקו בבית דין, וכשהלוהו - כמלוה על פה הויא, ותו לא מצו בית דין בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות נכסים, שהרי לא לדעת כן נכתב מתחלה! כן נראה בעיני שמועה זו, וכן עיקר; ואית דגרסי 'משעת הכתובה' ולא ירדו לשיטת השמועה).

ערב היוצא לאחר חיתום שטרות וכו' [גובה מנכסים בני חורין]:
אמר רב: קודם חיתום שטרות - גובה מנכסים משועבדים; לאחר חיתום שטרות - גובה מנכסים בני חורין.
זמנין אמר רב 'אפילו קודם חיתום שטרות - אינו גובה אלא מנכסים בני חורין'; קשיא דרב אדרב?
לא קשיא: הא דכתב ביה 'פלוגי ערב' (הפסיק הענין, ודלמא לא אסהדי עדים אלא אשטרא דלעיל לחוד), הא דכתב ביה 'ופלוגי ערב' (וי"ו - מוסיף על ענין ראשון, ועל השטר ועל הערבות חתימי סהדי);
ורבי יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, ואף על גב דכתב ביה 'ופלוגי ערב'.
מתיב רבא: [תוספתא גיטין פ"ז מ"ז] 'עדים החתומין על שאילת שלום בגט - פסול' חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו; ואמר רבי אבהו: לדידי מיפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן: 'שאילו' פסול, 'ושאילו' כשר (שעל הכל העידו עדים); הכא נמי דכתב 'פלוגי ערב';
אי הכי - היינו דרב!?
אימא 'וכן אמר רבי יוחנן'.

מעשה ובא לפני רבי ישמעאל וכו':
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אף על פי שקילס רבי ישמעאל את בן ננס - הלכה כמותו (כרבי ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין).
איבעיא להו: בחנוק מה לי אמר רבי ישמעאל (דלמא משום צערא דחבריה שנחנק נמי גמר ומקנה? או דלמא מתכוין הוא להצילו מחניקה, ומצנה הוא דקא עביד, ולא מדי חסריה, ולא הוי ערב)?
תא שמע דאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק.
הלכה כמותו או אין הלכה כמותו?
תא שמע דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק.

אמר רב יהודה אמר שמואל: חנוק וקנו מידו - משתעבד;
מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין, ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן:

(בבא בתרא קע"ב, ב)
ערב דבית דין - הוא דלא בעי קנין (דבההיא הנאה דקא מהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה), הא בעלמא בעי קנין.
והלכתא: ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין (ואם כתב בתוך השטר לאחר חיתום שטרות - גובה מנכסים משועבדים), אחר מתן (גירסת רשב"ם: שלא בשעת מתן מעות) מעות - בעי קנין (ואפילו חתום בתוך השטר; ואי חתום לאחר חיתום - בעי קנין וגובה מבני חורין); ערב דבית דין - לא בעי קנין, דבההיא הנאה דמהימן ליה - גמר ומשעבד ליה (ולא גרסינן 'הנך כולוהו בעי קנין').

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא